

Svět je m@lej

**Rozhovory o migraci
po roce 1968**

Tereza Povolná

Praktická bakalářská práce
Univerzita Karlova
Institut komunikačních studií a žurnalistiky
Praha, 2024

Mezinárodní migrant je dle OSN každý člověk, který změnil zemi pobytu. Tato definice zahrnuje všechny migranty bez ohledu na motiv pro jejich chování.

M@da
gaskar

Olivier

„Nějaké Československo jsem vůbec neznal. Nejvíc mi chybí moře.“ Inzerát o zahraničním studiu visel v Antananarivu na nástěnce

Čtyřicetiletý Olivier si v roce 1980 sbalil jeden kufr, zamával Slunci, teplu, rodině, jeho rodnému Madagaskaru a plný očekávání odjel studovat medicínu do totalitního komunistického Československa. Sedíme spolu nad kávou v jednom malém středočeském městě a Olivier vypráví, jak se shodou náhod a „zvrátů“ ze zahraničního studenta z rozvojové země vyklubal plnohodnotný slovenský občan.

Kdy Vás poprvé napadlo, že chcete Madagaskar opustit?

To nebyl nápad. To byla šance, které jsem musel využít.

O jakou šanci šlo?

Dostala se ke mně nabídka v rámci jedné z mezivládních dohod. Dozvěděl jsem se, že existuje příležitost pokračovat ve studiu v zahraničí.

Takže tomu ve Vašem případě vůbec nebylo tak, že byste dlouhou dobu přemýšlel, že chcete z ostrova odjet pryč?

Vůbec. Já jsem se o té možnosti dozvěděl náhodou na úřadě, když jsem tam musel z nějakého úplně jiného důvodu. O možnosti studovat v Evropě jsem se dočetl na nástěnce. Hned jsem podal žádost. A povedlo se to.

Navštěvoval jste nějakou školu, když jste se do programu přihlásil?

Já jsem studoval na lékařské fakultě u nás na Madagaskaru. První ročník jsem absolvoval, nabídli mi přestup do druhého ročníku.

Kolik Vám tehdy bylo let?

Psal se rok 1980 a bylo mi 24 let.

Jak dlouho jste se o rozhodoval?

Hned.

Hned?

Věděl jsem, že to chci. Za dva týdny od přihlášení telefonovali domů k rodičům. Volali, že mám čas na rozmyšlenou jen 48 hodin. Že do té doby musím

odpovědět, protože zájemců bylo hodně, ale já jsem to stihl mezi prvními. Tak jsem řekl, že jo. Pojedu a hotovo.

To zní jako velmi spontánní rozhodnutí! Rodina Vás podpořila, nebo se o Vás spíš trochu báli?

Já jsem byl dospělý člověk, takže já jsem se rozhodl sám. Oni jenom kývnuli hlavou.

Takže Vám to ani trošku nerozmlouvali?

Oni byli taky rádi. Věděli, že já si byl jist, že studium tady bude lepší.

Navštívil jste někdy předtím Evropu? Vyjel jste předtím mimo Madagaskar?

Vůbec ne. Nevěděl jsem, kam půjdu, o nějakém Československu jsem do té doby nevěděl vůbec.

To znamená, že Vám Vaší aktuální domovinu jako destinaci přidělili úplně náhodou?

V té přihlášce jsme mohli vybrat preferovaný stát. Já napsal jako první volbu NDR, bývalé Německo. V Německu taky vládla komunistická strana, proto tam šlo studovat lékařskou fakultu. Ale vybrali si mě do Československa.

Pamatujete si na onu osudnou cestu?

Jako by to bylo včera. Samozřejmě. To nejde zapomenout. Z našeho hlavního města, Antananariva, jsme letěli do Říma. Tam jsme spali jednu noc na účet společnosti Alitalia, čekali jsme na další spoj do Švýcarska. A z Curychu už jsme letěli na Ruzyni.

To muselo trvat dlouho! Kolik jste si toho sbalil s sebou?

Moc ne. Já jsem byl svobodný člověk. Já jsem neměl nábytek, neměl jsem ani motorku, ani auto. Já jsem vlastnil jenom jedno kolo, ale to jsem daroval kamarádovi, který se mnou studoval na ostrově. Vešel jsem se do jednoho jednoho kufru a batohu.

Dostal jste třeba v letadle strach, jestli děláte dobře, nebo jste si byl opravdu svým rozhodnutím úplně jist?

Absolutně ne, strach jsem neměl. Asi jsem měl takovou jakoby falešnou jistotu, že je to správně, že tu školu musím jet dokončit. Stůj, co stůj.

I samotnou cestu Vám pokryla mezivládní dohoda, nebo jste na ni musel šetřit?

Ne, já jsem to neplatil, to hradila, myslím, československá strana. Celé to mělo jít na pomoc rozvojovým krajinám, oni dělali něco jako nadaci pro různé lidi z celého světa. Protože když jsme přijeli do jazykového centra, tam jsme potkali studenty z Latinské Ameriky, z Panamy, Kostariky, byli tam i Američané, lidi ze Španělska a Ruska, i z Ukrajiny, tenkrát jenom jako z jedné federativní republiky SSSR.

Zmiňujete jazykové centrum. Jak těžké pro Vás bylo naučit se úplně nový, nikdy neslýchaný, jazyk?

Já jsem se jako první učili slovenštinu. Rozdělili nás po celém území Československa. „Ty jdi tam, ty třeba do Hradce, ty tam.“ Takže já jsem patřil do skupiny, kterou poslali do Sence u Bratislavy. Studoval jsem slovenštinu, jsem asi trochu jazyčný, tak jsem s tím neměl problém. A

potom jsem mohl chodit na lékařskou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě.

Chodil jste na jazykové lekce?

Ano, na Intenzivní kurz celý jeden školní rok. Měli jsme čtyři hodiny denně slovenštiny. První semestr byl jenom slovenština a žádné lékařství. Až druhý semestr přibyla biologie, chemie, matika a fyzika.

Jakou metodou se Vám učilo slovensky nejlépe a nejrychleji?

Od Slováků. Stačily mi tři měsíce a už jsem se uměl neztratit, už jsem šel sám do obchodu, k doktorovi. Prostě zařídil jsem ty základní věci, objednal jsem, co jsem chtěl a když jsem četl jídelní lístek, tak hodně věcí jsem tam samozřejmě různě nevěděl, ale pochopil. Nebylo to tolik těžké.

Vy dokážete mluvit tolika jazyky! Spolu teď ale hovoříme česky v Česku, jak jste se tedy naučil češtinu? I když to už byl menší skok.

Slovenština je podobná, to ano. Češtinu umím z poslechu z televize, nebo když jsem ještě chodil na fakultu, potkal jsem tam studenty i z české strany. Nejdřív jsem nevěděl, že to jsou dva odlišné jazyky, takže jsem si říkal, jak to sakra mluví?! A oni mi řekli, že když oni jsou Češi, tak logicky mluví česky. Dorozumívali jsme se snadno, navíc jsem potom navštěvoval speciální kurzy češtiny ve škole.

Kdybych Vám teď dala úkol, abyste si přečetl román, jaký překlad byste pro četbu zvolil?

Francouzštinu. Vedle „naší“ malgaštiny je to můj mateřský jazyk.

Přesto, čeština, slovenština. To je opravdu obdivuhodné. Kládli jste si za cíl se přestěhovat do Česka?

Ne, to tenkrát vůbec nebylo v plánu vůbec.

A jak se to nakonec přihodilo, že jste se přestěhoval do Česka?

Skončil jsem školu na Slovensku a pustil se tam hned do práce v oboru. Ta práce byla opravdu zajímavá, atestoval jsem na chirurgii. Bavilo mě to, ale měl jsem dvě děti, potom tři děti a nevystačil jsem s platem. To bude znít, že apeluju jen na tu finanční stránku, ale nebyl jsem spokojený. Já jsem makal, makal, jak jsem to jen zvládal. Nakonec jsem si říkal, že já musím jet, musím ze Slovenska pryč. Hledal jsem cestu ven a psal jsem do celého světa.

Psal jste do celého světa? Poté, co jste se naučil složitou češtinu a slovenštinu... Vy máte očividně rád výzvy a kromě medicíny i studium jazyků!

Psal jsem do anglicky mluvících zemí, hlavně do Austrálie, Ameriky. Potom samozřejmě do frankofonních zemí a taky do Česka. Všude mě vzali, dokonce i ve Skandinávii, kam jsem toužil vyjet nejvíce. Líbil se mi nápad, že pojedu do Švédska. Švédové byli ochotni mi zaplatit roční kurz švédštiny, za podmínky, že bych tam poté setrval a pracoval.

Váš původní plán zněl tedy tak, že odjedete do Československa jen na studia. To jste předpokládal i během studií, že se vrátíte na Madagaskar, nebo už jste tušil, že chcete v Evropě zůstat trvale?

Co bylo plánováno? To, že se po skončení školy vrátím domů. Protože jsem dostal vízum za účelem studia. Ale já

jsem mohl zůstat. Asi v šestém ročníku jsem se pro to rozhodl, protože já jsem viděl, že potřebuju trošku déle lékařské praxe na to, abych mohl ordinovat doma. Takže jsem tu chtěl zůstat ještě do prvního atestace, ale... Potom se to zvrtilo.

Co to znamená, zvrtilo?

Zvrtilo, protože já jsem si tu našel ženu a měli jsme spolu děti tři, takže jsem už nemohl odejít.

Rozumím. Chtěl jste do Švédska, ale nakonec vyhrály Čechy. Jak to?

Toužil jsem na sever, moc, ale nešlo to. Kdybych byl svobodný, asi bych mohl, ale tehdy jsem měl děti na krku, nemohl jsem si dovolit stěhovat celou rodinu. Česko byla ve finále nejjasnější volba, už proto, že jsem nemusel překonávat žádnou jazykovou bariéru.

Máte české občanství?

Ne. Já mám slovenské. Ale až od doby, co jsem se oženil a měl děti. Nebylo to těžké dostat a dostali ho i přátelé bez dětí a manželství.

Usiloval jste i o získání českého státního občanství, nebo stačí slovenské pro život v Česku?

Vyjde to nastejno, v mých očích je to to samé.

A volíte třeba ve slovenských volbách, nebo ne?

No jo. To je super. Na poslední prezidentskou volbu jsme jeli na Slovensko a volili. Volby jsou moc důležité!

Jak často se na Madagaskar vracíte? A vracíte se tam rád?

Moc rád se tam vracím. Mohl bych tam jezdit co měsíc, ale člověk toho má hodně. Není to až tak otázka financí, protože dá se říct, že my jako lékaři v Čechách nejsme až tak chudí a můžeme si cestování dovolit. Ale spíš je to těžké zkoordinovat s rodinným programem.

Kdy jste byl na ostrově naposledy?

Měl jsem v plánu jet tam v roce 2021, ale to zrovna platil zákaz cestování. Covid, to byl celosvětový problém. Naposledy jsem byl doma v roce 2017. To je skoro sedm let. Až do té doby jsem ale jezdil pravidelně každé dva roky, to ano.

Co madagaskarského v Česku nejvíc postrádáte?

Moře.

Moře! Tolik Vás chápu!

A ryby. Teď už se dají dostat celkem všude, ale když jsem přijel v osmdesátých letech, tak se tady na trzích ani v obchodě vůbec neprodávaly. Gastronomie byla při příjezdu největší propast! A taky jsem na ostrově běhal sprint a hrál ligu ve fotbale. To v Evropě potom už ne.

Proč jste se sportem nepokračoval?

Protože jsem se musel věnovat jenom tomu studiu, já jsem se bál, že mě vyloučí, pokud se budu věnovat jiným činnostem. Ale já jsem pořád aktivní, jen ze mě vrcholový sportovec už nikdy nebude. Když vidím míč, koš a partu basketbalistů, rád si zahraju. A v létě volejbal, turistiku s kamarády a dětmi. Taky miluju cyklistiku, vždycky volám partě: „Tak co, jaká je trasa? Jedeme!“

To je tedy zápal pro sport! Existuje nějaká vlastnost, kterou Madagaskařané mají a Čechům chybí? Neříkáte si někdy: „Kéž by ti Češi byli víc takoví a ne takoví...“

My jsme určitě otevřenější lidi. Zábavnější. A usměvavější.

Češi jsou na Vás studení?

Studenější, studenější. To je pravda. Tak třeba. My se pozdravíme s každým, i když se navzájem neznáme. Já neváhám, jestli někoho můžu pozdravit dobrý den, nebo ahoj. Doma by se nikdo nezeptal: „My se známe?“ Tady se mi to stává. Ale zdravím vás, abyste měli hezký den.

Když to není zdavení se, máte přece jen nějaký český zvyk rád? Nějakou českou tradici? Jak třeba slavíte Vánoce?

Jiný kraj, jiný mrav. Ale já jsem si s Vánoce zvykl nejdřív na slovenský zvyk, potom na český zvyk. U nás na ostrově Vánoce nejsou o dárkách. My jsme všichni věřící, všichni jsme křesťané. A Vánoce jsou tam o té zábavě v kostelích, o zpěvu. Všude veselice. Slavíme dvacátého pátého, Štědrý den je tam neznámý pojem. Ano, a když někomu něco chci věnovat, stačí pohlednice, nebo nějaký bonbon.

Vážně? I dětem pořád stačí bonbon?

No, dobře, je pravda, že teď už je to i tam komerčnější. Šílenější. My jsme se jako děti těšily akorát, že se každý obleče do nových šatů, nových kalhot, bot. Parádili jsme se do gala! Ale teď se to stupňuje, dětem se toho kupuje víc a víc – stejně jako tady.

Pojí se s ostrovními Vánoce speciální pokrm jako k těm českým obalovaný kapr?

Slavíme často a jíme dobře při každé příležitosti, ať jsou to narozeniny, Vánoce, Velikonoce... Výborné jídlo k tomu patří. Buď je to drůbeží, nebo hovézí maso. A nebo rybí maso! Já nejradši rybí speciality.

Představte si, kdybyste na nástěnce našel onen inzerát dneska znovu, podíval se do minulosti a věděl všechno, co cesta, studium a hlavně následný život obnáší, rozhodli byste se znovu stejně?

Ale úplně stejně. Akorát ten začátek byl trošku...

Stýskalo se Vám?

Ta nostalgie byla silná. To nás postihlo úplně všechny. Někteří to nevydrželi, plakali celé dny, celé noci a dostali zpáteční letenku domů.

Vy jste to zvládli a překonal i počáteční období. Co – nebo koho – jste postrádal nejvíc?

Rodinu, moře. Celou tu krajinu. Teplo! Nejhorší byla první deprimující zima. Když jsem pracoval Slovensku, u Tater, tam byla zima od listopadu až do do pozdního dubna. Teď se odehrávají různé klimatické změny, už to není tak děsné, ale tenkrát? Strašně tuhá zima.

Myslíte, že je nějaký nepříjemný aspekt toho rozhodnutí, jaký si člověk, který nic z toho nezažil, nedokáže vůbec představit?

Každý jsme jiný, každý zažívá něco jiného. Ale já jsem byl obklopený kamarády, měl jsem přátele na Slovensku, takže jsem neměl nijak důvod k depresi. Spolužáci mi furt volali, ať přijedu za nimi do vesnice, tam odkud pocházeli, víš? Takže jsme jezdili k nim do Tater, sem a tam. A můj

čas byl jakože... Naplněný. Když jsem byl sám, myšlenky byly horší, smutnější, ale většinou ani nebylo kdy být smutný. Mám všude přátele, chodím stále do party. Nejvíc ubíjí člověka ta samota. Na začátku pobytu i teď. To je stejné. Je jedno kde na světě, ale důležitý je být se správnými lidmi. A taky, já jsem podruhé ženatý. Moje první paní onemocněla rakovinou prsu a zemřela. To bylo hodně těžké.

To mě moc mrzí. Jste silný, když jste to období i s dětmi zvládnul. Kdyby se Vás někdo zeptal, jestli se cítíte doma tady v Česku, nebo na Madagaskaru, jak byste mu odpověděl? To je záludné, já vím.

Můj život jsem prožil z větší části tady než doma. Doma jsem strávil jenom 24 roků a tady jsem už víc než 40 let. Takže... V Česku jsem víc doma, tady mám domov. Rodinu, dům, zahradu, chatu. Doma, teď myslím doma na Madagaskaru, nemám partu. Tam zbyl po rodičích dům, který už patří sestřám, takže tam nic nemám.

Vyrůstal jste se sestrami?

Byli jsme čtyři sestry a čtyři bratři. Bylo nás osm. Já jsem ze všech nejstarší. Ale dva bratři mi zemřeli.

To je mi líto. Jste jediný ze sourozenců, kdo odjel studovat do Evropy?

Moje sestry studovaly ve Francii telekomunikaci a telegrafii, ale nemohly tu zůstat, musely za manžely na Madagaskar. A můj brácha chodil taky na školu v Evropě, on byl na Ukrajině. Zrovna tam, kde se teď nejhůř bombarduje. Na Donbase.

Vrátil se poté na ostrov?

On se hned po studiích vrátil. On říká, že Rusové jsou hrozní. Báł se tam, nechtěl ani vyjít na ulici. Řekl, že si sbalí svy tři švestky a jede domů. Že to není nic pro něj. Několikrát jsem mu volal, přemlouval ho, ať přijede za mnou! Protože je tu lepší práce. Ale on nechtěl, hodil celou Evropu do jednoho pytle. Zanevřel na ni.

Všimla jsem si, že domovem napřeskáčku nazýváte obě destinace. Česko i Madagaskar. Když ne Váš bratr, co Vaše sestry, přiletěly sem za Vámi někdy na návštěvu? Do Vašeho „českého doma.“

Jo. Pokud se domluvíme na čase, většinou já platím letenky a většinou se sejdeme v Česku. Ale jak jsem říkal, po covidu, jako by se to zaseklo a ony nepřišly. Ted' plánujeme návštěvu, snad to vyjde.

To by bylo dobře.

Ano, snad brzy.

A Vy se na návštěvu ostrova nechystáte? Podívat se, jak jim to tam šlape v nemocnicích? Jaká je vlastně úroveň lékařské péče na Madagaskaru?

To víte, že nízká. Je to rozvojová země a hlavně, pokud tam člověk nemá peníze, nemá nic. Nedostane se k lepšímu vyšetření, protože například potřebuje-li pacient vyšetřit ultrazvukem a není pojištěný, musí vše zaplatit. Tam kdo nemá prachy, umře.

Takže tam sice existuje možnost pojištění, na kterou ale málo kdo dosáhne.

Přesně. Existuje to, ale ne každý k tomu má přístup. Já, který jsem vzdělaný a vím, že to je užitečné, platím to. Ale to znamená, že musím mít nejdřív práci, která mě

zabezpečí. Vzdělání lidí platí zdravotní pojištění. Ale těch je málo. Opravdu málo.

Je něco, co by se naopak Češi mohli od Madagaskařanů naučit? Tu pohostinnost?

Ale ne, Češi jsou pohostinní. Jen musí nejprve člověka znát, potom nabídnou vše, pak mají taky otevřenou náruč. Na ostrově to funguje tak, že kdykoliv kdokoliv zaklepe na dveře, že potřebuje napít vody, dostane vodu a ještě ho pustí domů a občerství ho.

Takže ne přímo pohostinnost, ale otevřenost? Laskavost? Méně předsudků?

Otevřenost je vším. Tady se mi občas stane, že se někoho „nevhodně“ zeptám a urazí se: „Proč se na tohle ptáte? Co vám je do toho?“

A myslíte, že jste o tuhle otevřenost částečně přišel životem v Česku?

Ne, ne, ne. Já mluvím s každým. **Kdo se mnou mluví, já mluvím s ním.**

Bělo
rusko

Igor

Česko jako evropský sen: „Stačilo pár týdnů a občanství bych nedostal. Bělorusko pro mě není domov“

Matka svěřila syna Igora jeho babičce a odjela z Běloruska na Západ za lepším životem pro sebe i svého tehdy devítiletého chlapce. O čtyři roky později, v roce 2014, na Ruzyni přiletěl i tehdy třináctiletý Igor. Tím dnem mu dle jeho slov začal nový – druhý život. S Igorem se známe z debatního kroužku z maloměstského gymnázia. O jedinečné životní cestě spolu hovoříme v předvečer jeho bakalářských státnic na technické univerzitě. „Povídání o Lukašenkovi je fajn odreagování,“ směje se.

Když jsi Bělorusko opouštěl, bylo Ti třináct let. Vzpomínáš si na impuls, kvůli kterému jsi rodnou zemi opustil? Vedla vás k tomu nějaká konkrétní událost? Nebo „to vyplynulo“ za ta léta a žádný přímý impuls nebyl potřeba?

Touha přestěhovat se se u mých rodičů vytvářela poměrně dlouho. Psal se rok 2013, takže situace mezi Ruskem a celým okolním světem ještě nebyla tak ostrá, jako je nyní. Hlavní podnět pro odjezd byla špatná ekonomická situace. Většina lidí tam žila s ideálem: „Evropa, tam je dobře!“ Každý sem chtěl nějakým způsobem odejít. Hlavně za prací. Ale tvoje otázka zněla, jaký byl impuls. Byl to sen o lepším životu.

Jak se sem, „za lepším životem“, dostala Tvoje rodina?

Můj strýc pracoval u společnosti IBM, která ho jednoho dne poslala do Rakouska. Odtamtud se dostal do Česka. No a na něj se posléze napojila moje matka, jeho sestra. Čtyři roky jsem v Bělorusku žil jen sám s babičkou, mezi tím moje matka pracovala tady v Čechách a snažila se vybudovat cestu, po které bych se sem mohl dostat i já.

Jak vzpomínáš na čtyřleté období, kdy jsi žil bez maminky, jen sám s babičkou? Chyběla Ti, čekal jsi na znovuhledání? Nebo jsi dobře věděl, že se znovu setkáte a jen jsi odpočítával dny do cesty na západ?

Máma mi chyběla. Ale moji rodiče byli už tehdy rozvedení, byl jsem na ten stav zvyklý. Obecně mě v té době do spousty věcí neuváděli. Hodně se toho dělo za oponou. O stěhování jsem se dozvěděl půl roku před tím, než se to stalo. Najednou mi totiž řekli, že začnu chodit na doučování z češtiny.

Pamatuješ si, když ta příležitost konečně přišla, jestli se Tvoje maminka rozhodovala dlouho, zda zemi skutečně opustit? Nebo zkrátka viděla možnost a šla?

Určitě ta druhá varianta. Viděla možnost a šla. V té době byla ta představa evropského ideálu za mě ještě mnohem silnější, než je teď. Teď i my přistěhovalci chápeme, že ani v Evropě to nemuselo být všechno tak perfektní. Ale tehdy to bylo tak, že jakmile měl někdo příležitost, jako můj strejda, okamžitě bez rozmýšlení odjel. Věděli, že to bude stát za to.

Tady se používá termín americký sen, takže to samé na východ od nás znamená sen evropský?

Ano, přesně tak. Evropský sen o ideálním životě.

Když se řekne domov, představíš si Bělorusko, nebo Česko?

Samozřejmě si představím Česko, protože tady bydlím už 10 let. Měl jsem dlouholetou českou přítelkyni, mám české kamarády. Období 13 až 18 let, které je asi nejpestřejší v životě z hlediska změn, jsem prožil v Česku. Ale pro mě domov není místo, jsou to lidi, se kterými se cítím dobře. A to může být kdekoliv.

Tvůj strýc i Tvoje maminka z Běloruska toužili odjet. Ale co Ty? Když Ti řekli, že se stěhuješ do jiné – byť „lepší“ – země, měl jsi vůbec radost?

Nějak jsem to celé bral jako standardní vývoj života. Neměl jsem až tolik kamarádů, nebyl jsem moc komunikativní, jsem uzavřená osoba. Takže jsem to vnímal spíš tak, že se konečně děje něco zajímavého. Ale znám hodně lidí, kteří měli v Bělorusku spoustu přátel, byli aktivní ve třídě, měli fajn zázemí a pro ty to bylo opravdu

bolestivé. Protože opustili mnoho a mnohé. Myslím, že spoustu lidí bude mít podobnou zkušenost. Pro člověka, co nemá přítele, nebo přítelkyni, moc si nerozumí s okolím, je mnohem snazší odjet třeba na Erasmus, nebo na jinou dlouhodobou cestu než pro člověka, který udržuje vážné vztahy.

To je určitě pravda. Co Tvoje babička, která se o Tebe starala? Přijel jsi do Česka s ní?

Já jsem sem přijel sám. Babička nedostala vízum, zůstala žít v Bělorusku.

Ve třinácti letech jsi cestoval sám? To muselo být dobrodružství. Jak taková výprava vypadala?

Letěl jsem letadlem z Minsku do Prahy. Všechno bylo nalajnované, mně stokrát řečené, co kde budu dělat. Já jsem to neprožíval. Pamatuju si moc dobře, že jsem z toho nestresoval, rozhodně si nenesu trauma. Nemůžu říct, že by mě to negativně poznamenalo. Spíš možná naopak.

Co sis sbalil s sebou?

V podstatě, jak jsem říkal, moc jsem toho neměl. Kromě pár knih jsem v tom Bělorusku nechal všechno. Novej život, nové já!

Co zbytek rodiny, nekladl odpor, nerozporovali ostatní mamince rozhodnutí Tě přestěhovat? Neříkali „do čeho toho kluka taháš?“

No... Obrovský odpor si pamatuji ze strany otce, a to hlavně kvůli tomu, že jsem tu měl nevlastního otce. Matka si tu našla přítele. Chtěla mi pomoci do budoucna a chtěla mi předat české příjmení – proto mám české příjmení, ne běloruské, je po mamčině tehdejším příteli. Táta byl strašně proti, kladl velký odpor vůči tomu všemu.

V něm se skrz změnu příjmení praly pocity, že chtěl pro své dítě jen to nejlepší a pocity toho, že o dítě svým způsobem přijde. Otec mě prostě nechtěl ztratit. Nikdo jiný nic nenamítal.

Jak dlouho jsi tátu neviděl?

Naposledy jsem byl v Bělorusku před šesti lety. Takže šest let.

Chybí Ti?

My si voláme asi každý třetí den po dobu celých těch šesti let. V každé komplikované situaci mi vždycky pomáhá. Řekl bych, že mi chybí nějak tak normálně. Jsme všichni dospělí lidi, nebrečím po večerech. Vnímám, že je prostě součástí mého života.

A nepřemýšlel táta, že by se sem přijel podívat? Nebo nedostane vízum?

Zatím vízum nedostane, ale přemýšlíme nad neutrálním územím, kde bychom se mohli potkat.

Aha. Ale v dobu, co jsi Bělorusko opouštěl Ty, to bylo bezpečné a legální? Nebo se ze země odcházelo pokoutně?

Tu dobu si pamatuju jako dobu klidnou. Dostat vízum bylo oproti dnešku jednoduchý. Bylo normální letět z Moskvy do Prahy přímým letem, totéž z Běloruska do Prahy, z Prahy do Moskvy... Úplně běžný. A pokud kdokoliv cestoval, okolí o tom mluvilo a říkalo: „Sakra, jak mu závidím!“ Teď je to ale úplně jiný.

Dostal jsi pobytové vízum vzhledem k tomu, že tu žila Tvoje maminka?

Ano, protože matka se tu i vdala, takže pobyt získala rychle a já taky. Ale až po pěti letech pobytu, před dvěma roky, jsem dostal české občanství. Velmi těsně před začátkem této etapy války na Ukrajině. Mám opravdu štěstí! Kdyby to začalo o pár týdnů dřív, možná žádné občanství nemám.

Jak těžké je pro Bělorusa získat české státní občanství?

No, teď, řekl bych, je to téměř nemožný.

Musel jsi složit zkoušku z otázek na českou historii, české realie?

Já jsem tuhle zkoušku absolvovat nemusel, protože jsem tu odmaturoval.

Co je podle tebe hlavní benefit českého občanství?

Za prvý s Tebou nemůžou nakládat jako s cizincem, ačkoliv země původu tam navždy zůstane zapsaná, ta se nesmaže. Můžu tu pracovat, vydělávat si fajn peníze. Úplně největší benefit je, že kdykoliv cestujeme, jenom ukážu pas a nemusím čekat v dlouhých frontách na kontrolu. To je nejlepší.

Můj oblíbený benefit občanství je volební právo. Co Ty, chodíš k volbám?

Ano. Naposledy jsem volil pro vítěze.

Zmínil jsi, že česky ses začal učit už na lekcích v Bělorusku, přijel jsi do Česka a ovládal jsi český jazyk?

Ano, navštěvoval jsem půl roku doučovací kurzy. Asi každý ale chápe, že to nejde srovnat s tím, co se naučíš v zemi, kde se ten jazyk používá. Nejvíc jsem se naučil až tady. Výhodou bylo, že se mi tu hned líbilo pár holek, takže to bylo docela rychlý v tomhle ohledu. Byl jsem hozený do vody, běloruské kamarády jsem neměl, měl jsem jenom české kamarády. Chodil jsem do české školy, plnil jsem české povinnosti, psal české domácí úkoly. Neměl jsem na vybranou. Lehké to rozhodně nebylo, ale nemůžu říct, že bych nějak trpěl. Po třech měsících, kdy už jsem se tu rozmluvil, mozek najednou začal odporovat. Říkal: „Dost, stačí! Já to nechci slyšet, já chci slyšet svůj jazyk!“ Ne a ne se k češtině plně překlopit. Trvalo další dva měsíce, než se to ustálilo, pak už to mozek nevnímal.

„Já chci slyšet svůj jazyk.“ Tím jazykem Tvůj mozek myslel běloruštinu, nebo ruštinu?

Běloruština a ruština... Tyhle dvě řeči bych připodobnil k češtině a slovenštině. Je však důležité říct, že minimálně v době, kdy já jsem ještě žil v Bělorusku, bělorusky téměř nikdo nemluvil. Pouze se to vyučovalo na školách, ale jinak úplně všichni mluvili v ruštině. Teď, vzhledem k situaci, tak trochu vzrostl patriotismus. Řekl bych, že se teď víc lidí snaží propagovat běloruštinu. Nicméně vliv Ruska je stále velký, naprostá většina mluví jenom a jenom rusky.

Když čteš knihu, čteš ji rusky, nebo česky?

Čtu jenom česky – knihy, zprávy, noviny. Nicméně hudbu poslouchám, i vzhledem k tomu, kolik mi je, jenom v angličtině. Rusky poslouchám občas něco na

odreagování, českou hudbu poslouchám naopak jen velmi málo.

Teď usud' sám, jestli můžeš mluvit za Tvoji mámu...

Myslíš si, že někdy litovala rozhodnutí sem odejít?

Rozhodně toho nikdy nelitovala. Určitě ne. Ví, že tady máme lepší život. A pokud vynechám tu ekonomickou stránku věci, je tu ještě jedna věc, před kterou nikdy nemůžu zavřít oči. A to je svoboda slova. Můžeš být sebevíc bohatej člověk, ale svoboda slova v Bělorusku není a nikdy, alespoň za doby aktuální vlády, nebude. Nejde vyjít ven a říct, co si člověk myslí. Lidí zavírají do vězení na hodně let za to, za co tady sedět nikdy nebudeš. Ani já toho rozhodnutí nelituji. Nikdy.

Zajímáš se o Bělorusko a o to, co se tam v dnešní době děje, nebo jsi to prostě „hodil za hlavu“ a vedeš to jako uzavřenou kapitolu života? Nebo Ti ta země není lhostejná? Jak to máš?

Slovo lhostejná není správný. Sám sebe vnímám jako Čecha a život žiju český. Pouze komunikuju s částí mé rodiny, která zůstala v Bělorusku, a od které získávám nějaké informace. Ale rozhodně nemůžu říct, že vnímám Bělorusko jako – jak už jsem zmínil dříve – velký domov, kam se jednou vrátím, až to tam všechno bude dobrý. Ne. Jeden život jsem žil tam a teď žiju jiný život tady. A už nikdy to nebude stejný jako dřív.

Sleduješ běloruská média, čteš běloruské zprávy?

Koukáš na běloruské filmy?

Běloruská média a běloruské zpráva nemá smysl číst, protože jsou absolutně nedemokratické. Takže ne, nečtu. A co se týče filmu, ruská kinematografie je „fakt dobrá“.

Devadesát procent ruských filmů je o tom, jak komplikovaný život Rusové měli a mají. To je to, co jim jde.

Jak dobré obecné povědomí mají Češi o Bělorusku jako o státě? Myslím, že většina by dokázal určit, kde leží, ale tuší, jak moc je propojené s Ruskem? Koneckonců, co Ty? Vnímáš Bělorusko a Rusko jako jednu zemi?

Jednu zemi? Z hlediska ekonomického ano, avšak z hlediska mentality lidí tolik ne. Ruská mentalita se od běloruské liší. To je můj osobní názor... Podle mě jsou Rusové víc arogantní a namyšlení. A to říkám jako člověk s ruskou přítelkyní, čili je to opravdu individuální.

Bělorusové jsou zvyklí furt makat za málo peněz. Víme, že nejsme a nikdy nebudeme jako ten „bratrský stát Rusko.“ Na to je každý Bělorus od malička zvyklý: „Rusko je největší a nejsilnější země. My tak velcí nikdy nebudeme.“ Rusové se tak sami chápou, a tohle přesvědčení je bohužel zakořeněné i v těch nejtolerantnějších Rusech.

Takže soudíš, že Bělorusové v sobě nesou pocit méněcennosti vůči Rusům?

Určitě, stoprocentně! Taky kvůli ekonomice, jakýkoliv kvalitní export putuje hned do Ruska.

Ruská a běloruská politika je skrz naskrz provázaná. Jak jsi přistupoval k situaci v létě 2020, kdy se v Bělorusku vzedmuly obrovské a následně násilně potlačované protesty proti prezidentu Alexandru Lukašenkovi? On tehdy obhájil post, ačkoliv nezávislé dohlížejí komise a exit polly dodneška tvrdí, že volby byly zmanipulované a právoplatnou vítězkou je Světlana Cichanouská. Cítil jsi, že je to pro Tebe osobní problém, bylo ti to dění blízké, nebo jsi to chápal jako problém vzdálený a Tebe se netýkající?

Rozhodně jsem to vnímal jako osobní věc. Ty davy lidí, co vyšly... Protestovala i moje rodina tady v Praze. Bylo to velký. Větší než kdy dřív. My jsme opravdu věřili, že se může něco změnit, pokud Rusko nezasáhne. Rusko pak podle očekávání samozřejmě zasáhlo, a to velice tvrdě. Mrzelo mě to, ale ve výsledku jsem nebyl až tolik překvapen.

K politice totalitních režimů... V Česku existuje předsudek a historicky (vzhledem nejen k okupaci v roce 1968), řekněme, oprávněná předpojatost vůči Rusku a „všemu, co je ruské.“ Ty jsi sám podobnou emoci zmínil. V Češích je to hluboko zakořeněné a po generace přenášené. Všiml sis? Když někam přijdeš a lidé zjistí, že jsi z Běloruska, ze země podrobené Rusku, s jakou reakcí se nejčastěji setkáváš?

Vím dobře, že spousta mně podobných přistěhovalců se potýká v Česku v tomhle ohledu s problémy a s narážkami. Možná jsem měl štěstí, nebo se chovám nějakým určitým způsobem, ale téměř vždycky a v každém kolektivu, kde jsem se ocitl, mě obklopovali lidé, kteří se zajímali hlavně o to, kdo jsem a až v druhé řadě o to, že jsem z Běloruska. Za všechna léta, co jsem tu, téměř nikdy se mi nestalo, že by mě kdokoliv utlačoval. A

pokud ano, byl jsem v dobrém postavení na to, abych ho nevnímal a hodil za hlavu. Jediný osobní případ, na který si vlastně vzpomínám... Jeden profesor staršího věku na fakultě, kde studuji, mě z principu nechtěl pustit ke zkoušce, ačkoliv jsem všechno uměl. Skončilo to až na komisi, která mi všechno uznala a zkoušku jsem splnil. Nicméně to bylo poprvé a naposled, co jsem se s takovou situací setkal. Můj příklad je ukázkový, ale znám lidí, kteří opakovaný útlak zažili. Většinou se to děje ve chvíli, kdy nemají moc, nějaká osoba je nad nimi.

Máš na mysli uplatňování principu kolektivní viny?

Na tomto světě žije strašně moc lidí a je strašně jednoduché někoho odsoudit, ale strašně komplikované zkusit někoho pochopit a někomu reálně porozumět. Nemůžu vystát kolektivní vinu. Jsou Češi, kteří kradou, Ukrajinci, kteří kradou, Bělorusové, kteří kradou. Chirurgové taky můžou být Češi, Ukrajinci, Rusové, nebo Američané. Nejde všechny házet do jednoho pytle... **Ale ztráty na životech jsou něco, co nejde jen tak přehlížet.**

Indie
Ayudh

Ayudh z Kalkaty se těší k volbám a postrádá velkoměsto. „To, že pode mnou nejezdí metro.“ Česky umí i díky televizním zprávám

Z hlavního města Bengálska, přes jižní metropoli Bengalúru až do Brna. V roce 2015 se žák čtvrté třídy Ayudh přestěhoval z Indie do Evropy. Jeho rodiče chtěli uniknout soutěživosti v práci i ve škole, která jejich optikou v Indii panuje. Ayudh je nyní plnoletý, bude si žádat o české státní občanství a po maturitě by rád studoval vysokou školu v Praze. Otevřeně hovoří o politickém angažmá i o možném návratu jeho maminky zpět do rodné země. „Žádné údaje o mně měnit nemusíš. Já se za nic z toho, co jsem ti řekl, vůbec nestydím,“ kladl mi na srdce.

Bylo Ti deset let, když jste z Indie odletěli. Mluvili jste o stěhování doma dlouhou dobu? Nebo to rozhodnutí padlo překotně?

My už jsme doma dlouho žili v atmosféře, že v Indii bydlet spíš už nebudeme. Protože... Nechci použít slovo sen, ale možná to je sen. Sen, přání skoro každého, skoro každé mladé indické rodiny, je bydlet v Americe, nebo v Evropě. Doufají, že se jim to někdy podaří splnit. To je jedna věc. Druhá věc je, že mé rodiče nebyli přehrocený workoholismus, který v Indii funguje. Neproplacené přesčasy, makáš 24/7. Nikoho nezajímá, v jakém stavu je mentální zdraví člověka, v jakém stavu je fyzické zdraví. Hlavní je práce, práce, práce. A odstěhovat se byla vlastně jedna z cest, jak se toho nejlépe zbavit. A spojili to i s tím dlouhodobým přáním.

Jaké zaměstnání rodiče v Indii vykonávali?

Pracovali v IT firmě, seděli v kanceláři u počítače.

Proč vybrali právě Česko? Kvůli pracovní morálce?

Můj táta tady totiž pracoval už mezi lety 2007 a 2009. Znal podmínky tady a prostě to prostředí. A měl tady i pár známých lidí. Takže proto se rozhodli pro Česko.

Tyhle dva roky jste žili v Kalkatě s maminkou?

Ano, tehdy jsem žil ještě v Kalkatě. S mamkou a se zbytkem rodiny. Táta pracoval a bydlel v Česku sám.

Tehdy v Kalkatě? To znamená, že poté jste se přestěhovali jinam?

V Kalkatě jsme žili od mého narození v roce 2005 do roku 2013, poté jsme se přestěhovali na jih Indie do města Bengalúru. To je takový indický IT hub, dalo by se říct. Rodiče zkrátka mermomocí chtěli opustit východ země,

tu Kalkatu, a na jihu dostali fajn pracovní nabídku. Ale tam jsme bydleli jen dva roky, než jsme odešli do Česka. Věděli jsme, že do Bengalúru se stěhujeme jen přechodně, že chceme ven.

Kalkatu a Bengalúru dělí asi osmnáct set kilometrů.

Jak jsi první přesun nesl?

No, nebudu ti lhát. Bylo to nic moc. Hodně jiný, protože tam mají zase jinou kulturu, jiný jazyk. Ale jsou na tom o dost ekonomicky líp než východ. O dost. Mají víc peněz. Chodil jsem tam chvíli do školy, ale poté už se nám podařilo zařídit, že přijdeme sem.

Podporovala vás v tom rozhodnutí rodina? Nebo kladla odpor... Třeba babičky, dědové, tety, strejdivé?

U příbuzných z mamčiny strany to bylo v pohodě. Opakovali, že jim budeme chybět. Hlavně babička, děda už nežil tou dobu. Ale z tatkovy strany? Ti se stavěli docela intenzivně proti. On pochází původně z vesnice. Do města se odstěhoval asi v osmnácti letech. Problém byl v tom vesnickém mindsetu jeho rodiny, prostě... Na vesnicích docela žije patriotismus, nebo dokonce nacionalismus. Takže ti byli toho názoru, že člověk, kde se narodil, tam má i umřít.

Ale přemluvil je! A už tu žijete přes osm let. Tobě je teď osmnáct. Pokládáš za svůj domov Indii, nebo Česko?

Spíše Česko. Z Indie jsem v kontaktu zůstal tak se třemi kamarády z Bengalúru. A neviděl jsem se s nimi už osm let, no. Takže... Určitě jsem doma v Česku.

Neviděl ses s nimi ani před nedávnem, když jsi Indii navštívil?

Ne, ne. Letěli jsme za rodinou a ta žije v Kalkatě. Tam jsem měl kamarády do takových šesti let, ale s těmi jsem ztratil kontakt. Nebyl instagram, to víš! A do Bengalúru nejezdíme.

Aha, už tomu rozumím. Pamatuješ si na cestu, kdy jste se přestěhovali z Indie?

Hm, něco z ní jo. Letěli jsme z Bengalúru Lufthansou do Frankfurtu. A z Frankfurtu do Vídně a z Vídně jsme jeli autem do Brna. Já jsem měl radostnou náladu. Bylo mi deset, bylo mi všechno jedno. Hlavně, že letíme. A hlavně, že cestujeme. To mě od jaktěživ bavilo. Necítil jsem žádné negativní emoce.

Myslíš, že sis tehdy uvědomoval, že se opravdu stěhuješ na pořád do jiné země? Na jiný kontinent?

To jo, to jo.

Jaké doklady jste museli mít vyřízené, když jste se na cestu vydali?

My jsme na začátku aplikovali dlouhodobý pracovní pobyt. Maminka tu stále žije na něj, má modrou kartu, musí ji každé tři roky obnovovat. Taťka má už trvalý pobyt, dostal ho po dvou letech, to je zajímavé, protože normálně existuje podmínka bydlet tu alespoň pět let. Trvalý pobyt mám i já, platí nám s tátou deset let. Nemám ještě české občanství.

Plánujete si s rodiči zažádat o občanství?

Já jo, rodina spíš ne, myslím. Stačí jim k životu ten trvalý pobyt.

Na jakou výhodu spojenou s občanstvím se nejvíc těšíš?

Je to aktivní i pasivní volební právo. Moci tu volit a být volen.

Co na to říkají rodiče, že jsi členem mládežnické organizace jedné strany a že se chceš politicky angažovat?

Byli k tomu skeptičtí, ale pak jsem jim představil program, přečetli si ho. Jsou liberálně nastavení jako já. Nepropadl jsem pravicovému konzervatismu, to je pro ně hlavní. Vlastně jsou nakonec moc rádi, že něco takového dělám. Asi tušili, že k tomu směřuju. Já jsem se o politiku skutečně vždycky zajímal. V roce 2019 jsem si zapínal poslanecké projevy, to mě bavilo. Piloval jsem na nich češtinu.

Jak těžký pro Tebe byl přechod z indické do české školy? Liší se vzdělávací systémy hodně?

Liší. Naši chtěli předejít soutěži, která v Indii mezi studenty funguje. Pokud se chceš dostat na nějakou dobrou školu, nebo na dobrou vysokou školu, je to velmi těžké a musíš soutěžit. Lidí tam žije tolik.... Musíš se odmala připravovat. Děcka se drtí extrémním způsobem. A další... Pokud se jako malý nedostaneš do sportovních aktivit, nemáš šanci. Je to pak uzavřené společenství, pečou jen sami se sebou v týmech, nepřijmou nikoho dalšího. Bylo to bláznivé, jsem rád, že jsem tomu nebyl dlouhodobě vystaven.

Promítalo se náboženství, hinduismus, do výuky, nebo ne?

V naší době ne, to ještě nevládl premiér Módí. Nevím, jak to je teď. Ale je to ultranacionalista. Šílenec.

Nárendra Módí do úřadu nastoupil v květnu 2014, od té doby vládne. Byl váš odjezd v roce 2015 ovlivněn i novou politickou silou v zemi?

Částečně ano. Moji rodiče nechtěli, abych procházel školou, kde hrozí, že mi do hlavy budou cpát ty náboženské informace. Když pozorujeme, co se v Indii na politické scéně děje teď, jsme rozhodnutí, že se tam natrvalo na 100... 102... 200 procent nevrátíme. Při poslední návštěvě Kalkaty, na kterou jsi narazila, jsem tu změnu viděl vlastníma očima. Je to znát.

Když říkáš, že jste se rozhodli, že se tam nevrátíte... Myslel jsi to tak, že po přestěhování do Česka existovala možnost se do Indie vrátit zpět? Že byste tu žili dočasně?

My jsme si vždycky mysleli, že tady zůstaneme, ale pořád jsme úplně nevyloučili tu možnost, že bychom se mohli třeba někdy vrátit. Ale teď už je to úplně vyloučený. I když, počkej, no, já si myslím, že co se týče mojí mamky... Ona se sem sice těšila a byla pro, se životem tady souhlasí, ale ona jakoby z nás tří. V porovnání se mnou a taťkou, ona byla a je nejvíc i skeptická. Osobně myslím, podle toho, co říká, jaký to tady má, že ona se vrátí, třeba v důchodu.

Do Indie?

Jo, upřímně ti řeknu, v Indii, tam má majetek, širší rodinu. Žila tam čtyřicet let svého života, pro ní to byla velká změna. Taťka, ten to měl těžký s jeho rodinou. Ona tu do smrti zůstat nechce, on chce být spíš tady.

To je zajímavé. Kromě poznání odlišného přístupu ke vzdělání, který jsi teď popsal, jaký byl tvůj nástup do školy? Do kolikáté třídy jsi nastupoval?

Já jsem nastupoval do čtvrté třídy základky. Sice jsem čtvrtou třídu dohodil v Indii, ale oni mě nevzali do páté, protože neuměl jsem česky, že. První rok byl hrozný. Nikomu jsem nerozuměl.

Jak ses vlastně učil česky? Navštěvoval jsi kurzy, nebo stačila škola?

Já jsem se vždy díval na zprávy, to mi moc moc pomohlo. To byla první věc.

Na zprávy, na zpravodajskou relaci?

Ano, na Českou televizi. Koukal jsem na zprávy. Mě to prostě vždycky zajímalo, co se děje ve světě. Fakt odmala. Prý jsem od pěti let koukal s babičkou na televizi, na zpravodajství. Já to mám asi v krvi. Ale kromě toho, měl jsem štěstí na skvělou učitelku. Fakt skvělou.

Učitelku češtiny?

Ano. Jmenovala se Pavla. Byla studentkou Fakulty sociálních studií, tady v Brně na Masaryčce. A studovala mezinárodní vztahy, takže se s ní dalo povídat i o světě, o aktualitách, o různých konfliktech hlavně. Uměla dobře anglicky, to mi k učení vyhovovalo. Učila mě češtinu dva roky. Tříkrát týdně na čtyři hodiny. Intenzivní „doučko“. V roce 2018 už jsem uměl plynně česky.

Dvanáct hodin týdně po dva roky, to chtělo odhodlání, gratuluju. Tvoji rodiče se také učili česky?

Chodili do pár bezplatných kurzů od Evropské unie spolufinancovaných krajem. Ale byly nekvalitní, takže se toho vzdali. Tatka se, když neskloňuje a nečasuje, domluví

moc dobře. Co se týče mamky, ta umí základy. Ona skládala zkoušku úrovně A2 a tu nějak dala. Tedy hraničně. To jsem se divil.

Musí to být těžké. Jejich rodný jazyk je hindština? Nebo angličtina?

Bengálština. To je regionální jazyk Kalkaty. V Indii je 22 úředních jazyků. Hindštinu, na kterou se ptáš, tu umí taky, ano, tu umí každý. Představ si Evropskou unii, to jsou taky maličké státy, stejně jako Indie. Každý z nich má svůj jazyk. Česko češtinu, Bengálsko bengálštinu. Hindština je něco podobného pokusu o esperanto v Evropě. Společný jazyk. A angličtina v Indii setrvala z dob kolonizace. Učí se na školách, domluvíš se s ní na úřadech.

Díky za vysvětlení! Proč jste si k životu vybrali Brno a ne třeba hlavní město?

Jak jsem říkal, že táta tu pracoval už mezi lety 2007 a 2009, pracoval právě v Brně. Znal tu pár lidí, znal to město.

Jsi spokojený s výběrem?

Jo, ale... Já jsem... Já jsem strašně prostě zvyklý na to velké město. A to je asi to jediné, co mi tu fakt hodně chybí. Ten velkoměstský vibe.

Velkoměstský vibe. Jak to myslíš?

Chybí mi tu těch hodně lidí na jednom místě, chybí mi, že tu pod zemí nejzdí metro.

Nechybí ti i indické tradice? Jak to máte v rodině s českými svátky a zvyky? Dodržujete nějaké české nebo indické? Nebo to mícháte?

My jsme taková asi nudná rodina. My neslavíme nic kromě narozenin. Ani Vánoce. Stromeček si ozdobíme, ale že bychom jedli speciální večeři, dávali si dárky, to ne. V Indii jsme s našimi známými a kamarády chodili na různé bohoslužby, na různé oslavy bohů, ale my jsme nevěřící. Takže oni nás tam brali a společensky nám to nevadilo, ale vnitřně jsme nevěřící. Proto žádné svátky neslavíme.

Rozumím. Existuje něco, co ti tu chybí na lidech? V čem jsou Indové lepší než Češi?

Ono to říká asi víc lidí... Přemyslím, jak to říct, abych nebyl drzý. Ale odpozoroval jsem to, a když to říkají i jiní cizinci... Možná umět se navzájem třeba vlídně zdravit a častěji nosit úsměv na tváři? Netvářit se pořád tak vážně a být trochu více přátelští, otevřenější. Ale teď zobecnuji, strašně záleží na člověku. Je to strašně individuální.

To je. Je těžší navázat vztahy s Čechy než s Indý?

Mladým lidem je víceméně v dnešní době jedno, odkud jsem, jak mluvím česky. Jazyková bariéra byla překonána. Od chvíle, co hovořím česky, neměl jsem jediný problém s navazováním vztahů. Ani jediný. Předtím jsem měl, jak vážla komunikace.

Říkáš, že mladým lidem je jedno, odkud člověk je. Přesto, setkal ses někdy s nepříjetím jen na základě tvé barvy kůže?

Ano. Na základce, rok ve čtvrté třídě, neuměl jsem právě česky. Oni si říkali, že jsou „škola bez hranic a pro cizince“. Takže... Já bych to přejmenoval na „školu s hranicemi a

určitě ne pro cizince“. Nebo pro bílé cizince. Sice tam chodili cizinci, ale spousta Rusů a Ukrajinců, kteří mě chtěli bičem mrskat pomalu. Bylo to určitě založený na mojí barvě kůže, na stereotypech. Byl tam ten rasismus, no, hlavně při tělocviku. Všichni při vybíjené vždycky vybíjeli jenom mě. Jsem z rodiny jeden z nejtmaivších. Asi jsem dostal geny od dědy, protože děda byl fakt tmavej proti zbytku rodiny. Moje mamka je o dost, o dost světlejší než já. Rodiče měli štěstí, že v IT firmě už tehdy v roce 2015 pracovalo opravdu dost cizinců. Mamka má fakt fajn kolegy z práce. Fakt fajn. Dost z nich zná i mě, nechají mě pozdravovat, chválí mě. To je super.

Hodní kolegové. Nicméně mě moc mrzí, čím sis jako malý prošel. Řešili jste to tehdy doma?

Řešili jsme to doma i ve škole. Jenže nejhnusnější na mě byli ti nejoblíbenější žáci – pilní jedničkáři. Učitelé je nechtěli trestat. Nevím, jak jsou na tom ti lidé teď, ale to je mi asi úplně jedno.

Jak se vám tahle nepříjemná situace podařila zvládnout?

Nástupem na jinou školu, určitě nástupem na gympl. V páté třídě jsem se hlásil na osmileté gymnázium. Dostal jsem se i díky tomu doučování s Pavlou.

Po dvou letech tady jsi dokázal složit přijímací zkoušky v češtině na osmileté gymnázium. To je úžasné.

Díky. No, paradoxně jsem měl z češtiny o dost víc bodů než z matematiky. Podle mě jsem se normálně narodil s vadou, že neumím počítat. Jsem v tom hroznej, ale procházím.

A co je naopak na Češích lepší než na Indech? Jestli něco takového existuje.

Zdravý životní styl. To jsem se divil. To moc v Indii nefunguje. Nebo jen u menšiny lidí, nejsou naučení žít zdravě, nejsou k tomu odhodlaní. Tady je to většina, většina lidí žije zdravě. Já jsem se to naučil rozhodně až v Česku. Těžko říct, jak bych vypadal, kdybych zůstal v Indii!

Četla jsem na tvém profilu na instagramu příspěvek, který jsi přidával k osmému výročí vašeho přestěhování do Česka. Psal jsi v něm i o letním táboře. Představuje pro Tebe speciální zážitek?

Letní tábor. V roce 2019, pořád jsem slyšel něco o táboře. To můj táta to furt opakoval. „Měl bys jet na tábor, všechny české děti tady na tábory jezdí, poznáš nové lidi. Bude to skvělý.“

Pořádá se v Indii taky něco jako letní tábory, nebo ne?

Ne, vůbec. Tam je léto celý rok, člověk nepotřebuje tábor. Takže... Tatka to opakoval, opakoval. Můj tatka, když něco chce, tak to protlačí. A on to protlačil. Otevřel jsem si internet, náhodné webové stránky, přihlásil jsem se na nějaký tábor. Čtrnáctidenní. Byl jsem dost odvážný, když se tak poslouchám. Tak jsem to zkusil s tím, že třeba si tam ty kamarády najdu.

Rozhodl ses dobře?

Tak jsem vyrazil, úplně sám. Bez nikoho. A už v autobuse jsem poznal svoji nejlepší kámošku do dnešní doby. Byla ukecaná, já taky. Dojeli jsme na tábor, na tábor dojel i můj nejlepší kamarád ze školy. No a s tou nejlepší kamarádkou jsme se rozhodli, že pojedeme další rok. No a pak zase další. A pak zase další rok. Nakonec jsem jel čtyřikrát. Bylo to úžasný. Musím říct, já jsem tam poznal

tolik skvělých lidí, super komunitu. **Jet na tábor bylo jedno z mých nejlepších rozhodnutí.**

Ukr@jina
Sofiia

Z Ukrajiny do Česka sama v sedmnácti: „Po 24. únoru jsem ztratila schopnost se bát. Rusy nenávidím až vášnivě“

Putinova armáda její domovinu ohrožuje už přes deset let, poslední dva roky proti ní vede krvavou válku. S odvážnou Sofií, která nebyla ještě ani dospělá, když se rozhodla v roce 2023 sama přestěhovat do Čech, sedíme v kavárně na pražském Smíchově. Pijeme zelený čaj a anglicky si povídáme o jejím životním příběhu. „Jsem vážně ráda, že Ti to můžu všechno říct. Že to chce někdo slyšet. A příště už to zvládnou česky,“ směje se snad budoucí zubařka původem z předměstí Kyjeva, které nikdy opustit neplánovala.

Celoplošná ruská invaze začala v noci na 24. února 2022. Odjeli jste z Ukrajiny hned, nebo jste vyčkávali?

My jsme se nikdy nikam pryč stěhovat nechtěli. Zůstali jsme doma ještě několik týdnů poté, co válka vypukla. Jenže jakmile to celé začalo eskalovat, rozhodli jsme se, že tam už prostě nemůžeme zůstat. Nejbližší protibombový kryt byl vzdálený asi dva kilometry. Bydlela jsem na předměstí Kyjeva, hodně blízko Buči. No a moji rodiče dostali strach.

To je pochopitelné, když se v Buči, jen pár kilometrů od tvého bydliště, odehrál brutální masakr na civilistech. Kolik Ti při odjezdu bylo let?

Bylo mi tehdy, když válka začala, ještě patnáct let, narozeniny slavím až na konci července.

S kým jsi z domova odešla? A co jste si sbalili s sebou?

S rodinou. S mými rodiči a s mladším bratrem. Když jsme opouštěli náš dům, myslela jsem, že už se nikdy nevrátím zpátky. Nepamatuji si ani s čím jsme odjížděli. Všechno to mám v mlze, pamatuji si, že prvních pár dnů jsem byla úplně ztuhlá. Nemohla jsem vůbec nic dělat, ani jsem nejedla, jen jsem koukala „do blba.“

Kam jste se vydali? Měli jste cestu podrobně naplánovanou?

Nejdříve jsme odjeli autem do západní části Ukrajiny. Poté jsme se já a moje mamka dostaly na hranici s Polskem, kde jsme potkaly novinářku Alžbětu z Česka, která odtamtud náhodou reportovala, a ta nám nabídla pomoc. Nejdříve jsme si s mamkou vymyslely, že pojedeme autobusem do Polska. Jenže jsme tam neměly žádné

příbuzné, ani přátelé... Nepovedlo se nám najít, kde bychom se usadily, přespávaly jsme vždycky na cestě autobusem. Tak jsme se za pár dnů zase vrátily na hranici a kontaktovaly jsme Alžbětu.

A Alžběta vás přesměrovala na pomoc od Čechů.

Ano, Alžběta nás propojila s panem Kopečkem. To je moc hodný pán, který mě, mého brácha – pro kterého jsme se vrátili na hranice – a mojí mamku, nechal bydlet ve svém domě v Česku. Táta s námi odjet nemohl, dospělí muži teď nesmí opustit zemi. Takhle jsme tam bydleli asi měsíc a půl... No, než jsme se na Ukrajinu zase vrátili.

Vrátili? Zase zpátky domů? Jak je to možné, proč jste se tak rozhodli?

Moje mamka na tom nebyla psychicky úplně dobře, to zaprvé, zadruhé pro mě s bráchou bylo obtížné, jak jsme neuměli jazyk, neměli jsme tu ani kamarády. Zatřetí, vůbec nic jsme tu nedělali. Naše dny neměly žádnou náplň. Nic. Cítili jsme se hrozně neužiteční. Chtěli jsme jakkoliv pomoci Ukrajině, ale v tu chvíli z naší pozice z Česka nebylo jak.

Jeli jste domů zase „klasicky“ autobusem?

Ano, pokud se nepletu, trvalo to sedmnáct hodin.

Vrátila ses tedy tehdy na Ukrajinu za účelem pomáhat napadené domovině?

Přišlo mi cool, jak lidé po celé Evropě pomáhají Ukrajincům, těšilo mě to a jsem jim za to dodnes vděčná. Začala jsem to celé vnímat tak, že bych se měla sebrat a jet domů přiložit ruku k dílu i já. Pletla jsem v rámci školy jako dobrovolnice maskovací sítě pro vojáky.

Fungovala vůbec Tvoje střední škola v normálním režimu i za války?

Úplně v normálním opravdu ne. Pletení sítí bylo součástí humanitární pomoci, do které jsem se přihlásila. Volala mi kamarádka a říkala: „Sofi, pojd', jdeme plést!“ A tak jsem si řekla, že jasně, proč ne, a šla jsem.

Zrekapitulujme si Tvé vyprávění. Začala Putinova invaze, pár týdnů na to jsi s maminkou a bratrem na měsíc a půl kvůli strachu předměstí Kyjeva opustila a bydlela u dobrovolníka v Česku, pak jste se i kvůli frustraci z „neužitečnosti“ vrátili domů na Ukrajinu, kde jsi pomáhala armádě. Jenže teď spolu sedíme v kavárně v Praze...

Ano, protože jsem se poté rozhodla opět Ukrajinu opustit. Tentokrát ovšem na delší dobu.

Jak se tohle rozhodnutí lišilo od toho prvního?

Nejvíc se to celé liší tak, že tentokrát už jsem tu v Česku sama. Teď je mi sedmnáct let, čili já jsem úspěšně dokončila střední školu o rok dříve, to na Ukrajině jde. A chtěla jsem pryč. Chci studovat.

Co chceš studovat?

Zubařinu.

Jaké dokumenty potřebuješ k tomu, abys tu mohla být legální vysokoškolačkou?

Potřebuju vízum. Takové, abych tu mohla pobýt déle než tři měsíce. A s tou školou, to je takový proces nostrifikace. Ukrajina není členem Evropské unie, takže nejde jen tak všechny moje dokumenty přenést do českého prostředí.

Rodiče s tím rozhodnutím souhlasili? Kde teď ti jsou?

Rodičům i mně přišlo, že bude rozumnější jít na vysokou do jiného města. Oni zůstali doma. Mamka pracuje na home office, táta taky chodí do práce. Peníze, co vydělají, mi částečně posílají na živobytí. Já tu totiž nepracuju, takže jsem závislá na tom, co mi přijde od nich. A brácha je v posledním ročníku střední školy.

Jsi odvážná, v sedmnácti letech přijet sama. Stýská se Ti po nich? Stýská se Ti po Ukrajině?

Uf, no, ano. Stýská se mi moc. Ale upřímně, když jsem byla za války doma, jenom jsem prokrastinovala, moc toho nedělala, měla jsem spoustu času přemýšlet nad tím vším... Nad válkou. Myslím, že ještě pár měsíců tam a spadla bych do depresí. Bylo mi jasné, že musím udělat tenhle zásadní krok. Že musím zaměstnat hlavu. Nakonec to trvalo od rozhodnutí k balení kufrů asi jen čtyři dny. A teď jsem v Česku třetí měsíc.

To byla rychlost! Byla sis tím rozhodnutím, když jsi zase nasedala do autobusu, úplně jistá? Nelitovala jsi, nebála ses?

Ne, ne, ani chvílku. Rozhodně jsem se nebála. Po 24. únoru jsem ztratila schopnost se bát.

Samotná cesta proběhla hladce? Už jsi jich absolvovala tolik.

Po cestě jsou nejhorší ta čekání na hranicích. Pokaždé tam člověk tvrdne alespoň třeba deset hodin. Já jsem na to už zvyklá, zažila jsem to tolikrát... Vždycky je mi tam moc líto hlavně starých lidí. Trvá to ukrutně dlouho.

Proč zrovna Česko? Kvůli předchozí dobré zkušenosti s panem Kopečkem?

Díky němu a novinářce Alžbětě, která nás sem tehdy nasměrovala. No, hlavně jsem chtěla do země, která mi bude kulturně nějak blízko. Myslím, že náš národ začne dřív nebo později ostatní národy trochu štvát, jestli mě chápeš. Říkala jsem si, že bych se měla přestěhovat někam, kde jsou na nás zvyklí, kde nám celkově lépe „porozumí.“

To je zajímavé. Když se teď řekne domov, představíš si Česko, nebo Ukrajinu?

Asi bych řekla, že pro mě je domov stále tam, kde se nachází moji rodiče. Když se řekne „doma,“ představím si mámu a tátu na Ukrajině. Tam jsem doma.

Dobře, rozumím...

Ale počkej, chci říct – teď cítím, že mám tak nějak domovy dva. Tady v Česku si tvořím svoji vlastní rodinu z kamarádů, z lidí, co mi tu pomáhají. Z Alžběty, pana Kopečka, holek na internátu... Jsou moje sekundární rodina.

Jsem ráda, že se tu začínáš cítit doma. Kterou sféru života bylo nejtěžší opustit? Školu, rodinu, možná jsi chodila do nějaké práce?

Škola mě štvála, asi jako každého teenagera. Jistě, že rodinu. Občas mi chybí nějaká ta mentální podpora, jako třeba objetí, nebo tak. To teď nedostávám. Ale snažím se sama sebe hecovat, že to všechno zvládnou. A myslím, že mi to jde dobře.

Jde Ti to skvěle. Víš, že se učíš se česky. Chodíš na kurzy?

Ano, chodím do internátní školy pro cizince na severu Prahy, kde se několik hodin denně jenom učím česky. Jsme tam Ukrajinci, Uzbekové, Tádžikové, Moldavané... Hlavně mladí lidé z Východu. Tu školu našla mamka přes internet.

Učíš se česky, abys mohla studovat zubařinu v češtině?

Ano, přesně tak. Abych vůbec složila české přijímačky.

A líbí se Ti čeština?

Je to okouzlující jazyk! Nikdy jsem se neučila jiný slovanský jazyk mimo ukrajinštinu, je to pro mě nové.

Kdyby sis teď chtěla přečíst knihu, třeba Harryho Pottera, v jakém jazyce to uděláš?

Kdybych měla víc času, zkusím si ji přečíst v češtině. Četla bych pomaličku, zaškrťovala si slovíčka, co se chci naučit. Jinak asi v ukrajinštině.

Jaké další řeči umíš?

Ještě umím dobře anglicky a... Bohužel i rusky.

Bohužel? Chápu tu emoci.

Nemám ruštinu ráda. Jasně, domluvím se rusky, rozumím tomu jazyku, ale nemám ho ráda. To je zaběhnutý stereotyp, že Ukrajinci umí všichni perfektně rusky, ale není to tak.

A co české písničky? Posloucháš je?

Moc jich ještě neznám, klidně mi nějaké doporuč. Nejčastěji poslouchám americkou hudbu, občas ukrajinskou. Hlavně rap.

To máme knihy, hudbu. A co Češi jako taková? Co si o nich zatím myslíš?

Češi jsou nejlepší lidé, na které jsem kdy narazila. Šťastní ze života!

Vážně? To o Češích slyším opravdu moc ráda, častěji slychám, že jsme studení a odtažití.

Ne! To není pravda. Hlavně mladí lidé mi připadají veselí. Když jdu třeba do metra, pozoruju je, jak se mezi sebou baví na ulici. Všichni jsou tu nápomocní, povídají a mám pocit, že všechny znám déle, než jak tomu je ve skutečnosti. Američané jsou třeba ještě daleko otevřenější, zvědavější, ale myslím, že rozdíl mezi nimi a Čechy je, že Češi si nepovídají ze slušnosti, ale vážně je zajímá, kdo jsem.

Čím déle válka trvá, tím bohužel i v Česku roste nenávisť vůči válečným uprchlíkům. Navíc migranti z Ukrajiny se jistojistě stanou i tématem špinavých předvolebních kampaní. Jsi na to připravená?

Mám štěstí, ještě jsem nenarazila na nikoho zlého. Nemám ani jednu špatnou zkušenost s nenávisťným projevem. Mrzí mě, že ta negativní vlna je na vzestupu. Ale koukej, já moc dobře vím, že sem přijedou i Ukrajinci, co se neumí chovat. A čím déle ta válka bude trvat, tím víc jich tu bude.

Takoví lidé se ale najdou všude. Důležité je, že se tu líbí Tobě.

Líbí. A taky se mi moc líbí samotná Praha. Myslím, že bych tu dokázala žít napořád. Miluju to město.

Aha, když jsi z Ukrajiny odjížděla, přemýšlela jsi stejně? Tedy, že v Česku zůstaneš žít?

Moc bych chtěla zpátky na Ukrajinu, ale nevím, jestli to bude ještě někdy možné natrvalo. Ted' jsem v rozpoložení, že si samu sebe neumím natrvalo představit asi nikde na světě. Tak nějak existuju.

Když se ohlédneš za těmi dvěma lety pendlování mezi Ukrajinou a Českem, co bys dneska udělala jinak? Je-li něco takového.

Přijela bych sem sama daleko dřív.

To mě těší. Když tu jsi spokojená, našla sis tu rychle kamarády?

Do jazykové školy chodí stejně staré holky z Ukrajiny. Jsou o pár let starší než já. Učíme se spolu česky.

Přijela jsi na začátku prosince, to znamená, že jsi tu oslavila Vánoce! V českém i ukrajinském termínu. Užila sis je?

No, moc jsme neslavili, byla jsem tu tou dobou fakt jenom chvílku. Žádná velká veselice, ale uvařili jsme si moc dobré jídlo. Sešlo se nás jen pár, bylo to zvláštní.

Cítila ses sama?

Ano. To je mimochodem věc, kterou si člověk, který to nezažil, asi neumí představit. Že na všechno tu bude samotný. Nemyslím jen Vánoce, ale každodenní život. Starám se sama o sebe. Když jsem bydlela s rodiči,

netrápily mě takové činnosti jako nákup potravin, vyřizování papírů, praní oblečení. Kdybych bydlela s nimi, tohle všechno řeší oni. Ale pořád si voláme, pořád s nimi něco konzultuji.

Jak často si voláte s rodinou?

Každý den! Musím, i kdybych nechtěla. Mamka by měla strach, že se mi něco stalo!

To se nediv, bojí se o Tebe, nezletilou dceru v cizí zemi! Plánuje Tě navštívit?

Ano, chce přijet i s bráchou zhruba v termínu mých závěrečných zkoušek z češtiny. To vychází asi za čtvrt roku.

Tvůj táta odjet nemůže, ale co brácha? Chce jít ve slépejších starší sestry a vydat se za studiem, nebo zůstane na Ukrajině a bude třeba bránit zemi?

Ještě má před sebou poslední rok školy, jak jsem říkala, ale myslím, že hodlá podniknout totéž. Rodiče by si to moc přáli. Víš, na Ukrajině teď podle mě vážně nejsou dobré podmínky pro to kvalitně vystudovat. Kvůli Rusku, samozřejmě.

Jak moc nesnášíš Rusko? Cítíš hněv?

Nejsem naštvaná, to by mě vyčerpávalo. Jen nenávidím Rusko a Rusy a všechno s nimi spojené celým svým srdcem. Úplně vášnivě je nesnáším. Nemůžu je vystát tak, že jsem si jednoho dne říkala, že bych proti nim šla snad sama bojovat. To úplně nevyšlo, jsem moc malá, proto jsem si řekla, že je asi rozumnější vystudovat a pomáhat své zemi takto.

Několikrát jsi zmínila pocit zmaru, neužitečnosti a zbytečnosti, který Tě sužoval. Zlepšilo se to i právě díky vidině studia zubařiny? Už se cítíš lépe?

Ano, určitě, prostě dělám, co můžu, snažím se na sobě pracovat. Stále nerozumím tomu, proč se Putin rozhodl vraždit můj národ. Jsou dny, kdy mě to hodně sebere a jsem smutná. Pořád si říkám, co můžu dělat víc. Trochu mě mrzí, jak klesl zájem médií o válku. Alespoň přidávám příspěvky na sociální sítě, třeba na instagram, aby lidé, co mě sledují, viděli, co Rusové u mě doma provádí. **Trvá holt dlouho. A dlouho to ještě trvat bude.**

Barm@
Luther

Při útěku z Barmy s sebou směl sbalit jednu hračku. „Rodiče pro nás chtěli lepší život. Málem jsem v nočním pralese prozradil celou skupinu“

Lutherovi rodiče se rozhodli pro opuštění vojenskou juntou ovládané Barmy, když mu byly jen čtyři roky. Opuštit tuto zemi jihovýchodní Asie v raných nultých letech, ke všemu jako početná rodina, znamenalo neoficiálně kontaktovat mezinárodní organizace i našetřit sumu na podplacení pašeráků přes hranice. Náročný několikaletý proces migrace, během kterého se rodina rozdělila, a následné asimilace, ale ustáli. Do Česka přišli v roce 2008. „Škoda, že neumíš psát knížky. Mohl bys napsat bestseller o naší noční cestě pralesem,“ říká často dnes už jednadvacetiletému studentovi brněnské vysoké školy maminka.

Pamatuješ si kdy, nebo při jaké příležitosti, Tvoji rodiče začali uvažovat o tom, že nadobro opustí rodnou Barmu? Věděli, jak na to?

Naši dobře věděli, že bychom nebyli první, kteří by utekli ze země kvůli občanské válce. Barmánci odcházeli – i teď odcházejí – nejčastěji na jih do Thajska, do Malajsie, za lepším životem. Za prací a tak. Jenže tam často přijdou nelegálně, bez dokladů. Mnoho z nich skončilo ve vazbě a pak je poslali zpátky, kde je nečekalo nic dobrého. Je to nebezpečné. Moji rodiče v Barmě nicméně patřili mezi lepší myslitele, víš, jak to myslím?

Mezi intelektuály? Vzdělanější.

Ano. A právě myslitelé, vysokoškoláci, kteří předtím utekli, zajistili kontakt přes OSN. Konkrétně UNHCR, to je zkratka pro Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. V minulosti jiní uprchlíci navázali spojení, dali do povědomí té organizace, že existují barmští uprchlíci a že potřebují pomoc. Tak se vytvořila „infrastruktura“ pro cestu z Barmy na Západ.

Takže motivace Tvé rodiny pramenila z toho, že viděli, že „se to dá“? Jak postupovali?

To je dlouhý příběh. Táta si pro sebe nejdříve vyřídil pracovní vízum do Malajsie, aby tam alespoň on byl legálně. Odjel sám, tvrdě asi dva roky pracoval a u toho zkoumal, jak nás dostat za ním. Tak, abychom mohli co nejdříve odletět někam na Západ. Evropa byla prioritou. I protože jedna moje teta, tátova sestra, už tehdy žila s rodinou v Dánsku. Chtěli si být blízko.

Říkáš, že táta v Malajsii tvrdě pracoval. Co konkrétně vykonával?

Pracoval ve slévárně, tuším. Ale zajímavější je, že v Barmě byl učitelem matematiky! Smysl pro matiku jsem po něm bohužel nezdědil... Tím, že se vojenská junta soustředila hlavně na likvidaci intelektuální vrstvy, chtěli tátu dokonce několikrát zatknout. Nebo mu mohli nařídít nucené práce.

To musel být nepříjemný život v permanentním strachu. A vydělané peníze z Malajsie posílal Tvé mamince do Barmy?

Ano, táta v té Malajsii pracoval opravdu hodně a strašně moc šetřil. Něco nám posílal, abychom měli na živobytí. Maminka s námi byla doma v Barmě, starala se o nás, já jsem nejmladší ze čtyř sourozenců. V době, o které se bavíme, mi byly asi tři roky. Táta mi vyprávěl, jak celý týden jedl klidně jen nějaké pečivo. Spal v pokoji s deseti muži. Šetřil, šetřil, jak jsem říkal, nějakou částku posílal nám za hranice a zbytek nechával bokem. Abychom měli na útek, ten byl extrémně drahý.

Proč jste nejeli spolu s tátou do Malajsie rovnou?

Rodiče chtěli co nejvíc zkrátit čas, který zbytek rodiny v Malajsii stráví. Bylo totiž jasné, že my tam budeme pobývat nelegálně.

Chápu. Čili po dvou letech bez táty jste nakonec Ty, Tvoji tři starší sourozenci a maminka opustili Barmu a vydali se za ním, je to tak?

Je to tak. Ale už ta samotná příprava prý nebyla vůbec jednoduchá, hlavně protože mamka o tom nechtěla nějak moc mluvit, chápeš?

Nechtěla, aby se to rozkřiklo mezi sousedy?

Přesně, aby to nedej bože neprasklo. A nedozvěděli se o nás vojáci. Řekla jenom nejbližší rodině, že... Odcházíme.

Pamatuješ si odjezd?

To si teda pamatuju, ačkoliv mi bylo asi pět. Ještě jsme spali, mamka nás probudila v noci, byla tma. Já jsem nevěděl, kam to jdeme, ptal jsem se jí, co teď, proč teď brzo ráno vstávám. Ona: „Pojedeme za tatínkem!“ Jako malý děcko jsem fakt vůbec nevěděl, která bije. Řekl jsem si, že fajn, jdeme na to. Vzal jsem si hračky a chtěl jsem vyrazit. Akorát... Mohl jsem si vzít jen jednu hračku. Mamka mi vysvětlila, že to nevadí, zbytek mi přijde dopisem.

Mamka Ti opravdu namluvila, že zbytek hraček Ti přijde poštou?

Jo, že prarodiče a tety nám to pak pošlou. Já jsem tomu uvěřil.

Jak útěk pokračoval?

Odjeli jsme za prarodiči směrem na západ do Rangúnu, což je největší město Barmy. V Rangúnu u babičky a dědy jsme pobývali asi měsíc, než se to celé finálně nachystalo. Táta už měl kontakty na pašeráky, už je zaplatil. Všechno to vybavil.

Babička s dědou věděli, že jste u nich v Rangúnu jako v jakési mezistanici? Podporovali útěk? Nebo spíš kladli odpor?

Prarodiče se prý děsili dost. Jak už byli tehdy staří, měli pocit, že pro ně už je to jedno, že už beztak nebudou žít tak dlouho, už to vydrží. Ale nechtěli, abychom vyrůstali ve strachu my. Nechtěli nás, děti, nechat ve zbytečně

nebezpečném prostředí. Samozřejmě, báli se o nás. Já si pamatuji, že babička strašně brečela a nechtěla se dívat, jak odcházíme na letiště v Rangúnu. Snášela to těžce, ale zase na druhou stranu si uvědomila, že v Barmě před sebou nemáme... Život. Ale určitě to bylo těžké loučení.

Neměli jste strach, že budou prarodiče perzekvováni, když jejich příbuzní utečou?

Naštěstí ne, oni už jsou starší. V Barmě a celkově v Asii funguje velká úcta ke starším. A to i když jsi diktátor. Neublíží jim, ale děda by už třeba nemohl zastávat nějakou vyšší funkci, to samozřejmě ne.

Viděl jsi babičku po rozloučení na letišti ještě vůbec někdy?

Já už nikdy. Ale sestry ano, ty se vrátily na výlet. Nicméně babička, druhá babička a děda ještě žijí, občas si voláme, snad je ještě uvidím.

Moc vám držím palce. Kam jste z Rangúnu pokračovali?

Po měsíci v Rangúnu jsme sedli na linkové letadlo a vyrazili dolů k hranicím Barmy a Thajska. Na letišti se nás policajti podezřívavě ptali, jaký je účel naší cesty. V pase vyčetli naše bydliště na severu, přičemž jsme chtěli letět na jih. Takže jsme hnedka byli docela podezřelí.

Co jste jim na tu otázku odpověděli?

Mamka prý vůbec nevěděla, co říct. Nakonec si vymyslela, že jsem nemocný, že se jedu léčit. Na jihu Barmy jsou totiž nějaký minerální lázně. Nechali nás díkybohu jít. Na jihu jsme čekali asi týden, nebo dva, než jednoho dne fakt přijeli pašeráci. V jednom autě nás jelo...

No, tak dvanáct lidí. Já jsem se nemohl ani hnout, pořád jsem prý brečel.

Autem jste měli s pašeráky překročit jižní hranici z Barmy do Thajska?

Ano, skrz džungli do Thajska. Jeli jsme tím autem večer, to si taky pamatuju. Jeden chlápek se dokonce namáčkł dopředu k motoru. Uvnitř v autě už totiž nebylo místo. Ten muž byl sice malinký, ale chápeš to? Vedle motoru klidně pět hodin. Vylezl skoro uvařený, mrtvý. A potom jsme šli zas kus pěšky... K nějakému břehu. Tam na nás na řece čekala taková dřevěná lodička. Malá, víš jak. Do ní jsme se vecpali zase úplně všichni.

Dvanáct lidí v jednom autě, v jedné malé lodce... Bylo to hodně nepříjemné? Báł ses?

Był jsem maličký, dost toho příběhu znám jen z vyprávění, ale dost mi toho utkvělo. Báł jsem se asi moc. Pršelo, bylo zrovna monzunové období. Určitě, ano, hodně pršelo. Neměli jsme s sebou jídlo a já měl ještě strašnou žízeň. Pašeráci nás na té lodi skryli pod plachtu, protože pohraniční strážníci prostě začali svítit majákama po hladině. Všichni naléhali: „Budťte ticho! Nikdo ani nepípňte...“ A já jsem začal brečet.

Ne! Opravdu?

Opravdu jsem tehdy prý začal hlasitě brečet. A dospěláci vedle mě, kteří taky utíkali přes hranice, zoufali: „Zklidněte si toho vaše dítě!“ Měli pravdu, v tu chvíli jsme se nemohli nechat chytit. Mamka mě tedy násilím vzala a přitiskla mi její ruku na pusu. Tak, abych prostě nemohl brečet. Jen tak tak jsme se dostali... Kvůli mně, a to mi říká mamka dodnes, kvůli mně jsme mohli být tenkrát všichni v čudu.

Vzpomíná maminka na cestu z Barmy do Thajska často?

Mamka o tom nerada mluví, protože jí je do pláče, když si na to vzpomene. Bylo to pro ní vážně hodně náročné, víš... Takové momenty, jako když jsem měl tu žízeň a k dispozici nebyla pitná voda. Mamka všechnu, co jsme měli, darovala nějaké malé holčičce z naší skupiny, která měla ještě přede mnou taky strašnou žízeň. Tak mě holt „nakojila“ slinami. To si pamatuju. Prý pak nějak ve dvě nebo ve tři ráno přijeli pašeráci s pitím a jídlem. A jak mi dala mamka flašku vody... To byla ta nejlepší voda, co jsem kdy pil. Jak z nebe. To si pamatuji doteď, jak kdyby to bylo včera.

Těžko se to člověku představuje. Ještě že to dobře dopadlo. A velký respekt k mamince, když tohle celé podnikala sama se čtyřmi dětmi. Překročili jste hranice do Thajska a odtamtud jste se dopravili za tátou do Malajsie?

Ano, nedokážu si představit, co mohla mamka zažívat. V Malajsii jsme byli tak jeden rok. Nelegálně. Čekali jsme na odezvu od UNHCR, toho Úřadu OSN, až nám řeknou, že nás nějaká západní země chce. Že nás přijala.

Těšil ses na shledání s tátou?

Já si ho vůbec nepamatoval! Než jsem ho uviděl v Malajsii, vůbec jsem si ho nepamatoval. Věděl jsem, že existuje, mamka o něm mluvila, ale neměl jsem k němu žádný cit a vztah. Prý jsem při tom setkání zůstal stát a jen se na něj díval.

Jak vypadal váš dočasný život v Malajsii? Říkáš, že jste tam bydleli nelegálně.

Bydleli jsme v nějakém paneláku úplně na okraji Kuala Lumpur. Mírně mimo civilizaci. Nemohl jsem moc chodit ven, tak dvakrát za měsíc jen, byl jsem dost nešťastný. Taková temnota. Ty uličky... Po ulici chodili policisté, hodně policistů, kontrolovali klidně pasy. Falešné doklady jsme neměli. Mamka naše právě roztrhla a hodila je někam do vody. Kdyby nás chytli, předstírala by, že prostě neví, odkud je. To byl její plán, no. Malajská vláda zasahovala proti migrantům opravdu tvrdě, snažili jsme se co nejrychleji vypadnout. Kdyby nás deportovali zpátky do Barmy... No, to by byla smrt.

Smrt?

Jo, ten, kdo utekl, musel buď do nucených prací, nebo na smrt. V Malajsii jsme žili rok, když přišla zpráva, že si nás Česká republika vybrala. Mimochodem, vybrala si nás jako první Barmánce! Úplně první! Dneska je tu barmských uprchlíků asi ke sto třiceti.

Vy jste si nevybrali Česko, Česko si vybralo vás?

Ano. To byl tak úžasný pocit! Táta chtěl asi nejvíc do Dánska za sestrou, ale jakmile byla možnost jet do bezpečí, jeli jsme. Pamatuji si, že jsem byl strašně šťastný, že už pojedeme do bezpečí. Jak jsem nemohl chodit fakt ani ven... Díky OSN jsme na konci roku 2008 skutečně odletěli do Česka.

Dobře to dopadlo. Říkal jsi, že od té doby jsi Barmu nenavštívil. Chtěl bys?

To víš, že chtěl. Chtěl jsem před covidem, pak byl covid a po covidu rovnou vojenský převrat. Takže teď opravdu

radši nepojedu. Turistům se do Barmy nedoporučuje cestovat.

Když si řekne domov, představíš si Česko, nebo Barmu? A liší se Tvá představa od představy rodičů, myslíš?

Rodiče si vybaví určitě Barmu. Teď nedávno jsme o tom spolu mluvili. Dokonce si myslím, že umřít by chtěli v Barmě. Pro nás, pro děti, teda pro mě hlavně, jak jsem nejmladší, je to Česko, vždyť jsem tady vyrůstal od malička. Vzhledem k tomu, jak mě tady lidi přijali, Česko už je pro mě domov. Ale... Pořád mám v srdci i Barmu.

To mě těší, že se tu máš dobře. Myslíš, že rodiče se fakt chtějí vrátit? Necítí se tu příjemně?

No, ano. Tuším to. Strávili tam většinu života, mají tam kámoše, mají tam rodinu a mají k Barmě takovou speciální vazbu... Myslí, že sem moc nepatří. Oni to tak vnímají prostě. Já jsem se bavil s tátou a jemu chybí i ta krajina. Ta vesnička, kde vyrůstal a rodina. Upřímně, hlavně mamka je taková sentimentální. Mamka si myslím, že se jednou vážně vrátí.

Udělal by to znovu, kdyby věděli, co všechno to obnáší? Smířili se s tím, myslíš, někdy?

Jasně, udělali by to prý znovu. Oni tu jsou spokojení, ne že ne. Když se podíváme na dnešní situaci v Barmě... Tam nikoho nečeká nic hezkého. Byli hodně odvážní. Sbalit děcka a vyrazit.

Vnímáš to tedy tak, že útěk z Barmy provedli kvůli vám, dětem?

Rozhodně ano. Bylo to kvůli nám dětem, protože chtěli, jako každá asijská rodina, aby děti vystudovaly nějakou

pořádnou vysokou školu a byli úspěšní. Akorát v Barmě, kde studenty teď vraždí na ulici za to, že mají jiný názor... V takovém prostředí nejde už vůbec studovat.

Podle Tebe platí ten stereotyp o tom, že asijsí rodiče jsou hodně zatížení na studijní úspěchy potomků?

Pro mě to není stereotyp, prostě takový mindset. Takové nastavení.

„Dosáhli“ rodiče svého přání? Studujete se sourozenci vysoké školy?

Já s bráchou ano. Sestry ne, protože nesložily maturitu z češtiny. Ony byly starší, když jsme sem přišli. Bylo to pro ně celé o poznání těžší, a to včetně učení češtiny.

Čeština je složitý jazyk, měl jsi výhodu, že jsi do vzdělávacího systému naskočil jako nejmladší z dětí. Jak jste se s rodinou učili česky? Chodili jste na kurzy?

Když jsme přijeli do Česka, umístili nás do Stráže pod Ralskem na Českolipsku. Bydleli jsme v takovém paneláku, který fungoval jako migrační kemp pro uprchlíky, aby se integrovali do společnosti. A právě tam nás učili češtinu. My děti jsme měli vlastní učitelku a dospěláci měli vlastní učitelku. Setkali jsme se s rodinami z Iráku, Afghánistánu, různě... Já jsem měl to štěstí, že jsem poté nastoupil do první třídy, takže jsem se chytl rychle. A rodiče, poté, co jsme se odstěhovali sem na Moravu, asi dva roky chodili na kurzy od neziskové organizace. Ale stejně... Pro ně to je strašně těžký. Oni se dorozumí, hlavně táta. To bys koukala, táta zná české názvy všech šroubů.

Aha! Proč šroubů?

Pracuje v takové menší rodinné firmě, prodávají zboží typu šrouby a vruty a on dělá skladníka, no. A máma pracuje ve fabrice jako lisařka, tuším. Táta byl v Barmě vystudovaný, má bakaláře z přírodních věd, mamka dochodila jenom základku. Ta je zase dobrá v názvech strojů a techniky. Chci tím říct, že slova, co používají denně, zvládají. Ale třeba na úřady s nimi chodím já, nebo brácha.

Jakým jazykem mezi sebou tedy hovoříte doma?

My děti s rodiči barmsky... Nebo ještě jinak. Naším etnickým jazykem čjin. Se sourozenci se bavíme česky a už i s rodičema sem tam česky. Dost to kombinujeme. Vyvinuli jsme si vlastní speciální jazyk.

Říkal jsi, že po kempu v Ralsku jste se přestěhovali na Moravu, kde bydlíte dodnes. Dokonce sem tam slyším tvoje moravské koncovky při časování sloves. Ta vám byla taky přidělena, nebo jste si ji vybrali?

Ano, bydlíme v okrese Vyškov velmi blízko Brna. Ministerstvo vnitra tehdy kontaktovalo kraje, kraje kontaktovaly města a vesnice a ptaly se, kdo by byl kde schopen přijmout novou uprchlickou rodinu. Ted' to zjednodušuji, ale v zásadě to takhle chodí. Nám nabídli místo v obecním bytě v našem malém moravském městečku. A bydlíme v něm doteď. Jsem rád, že jsem vyrůstal na vesnici, protože to má úplně jiný vibe, než když jedu do Prahy nebo do Brna. My jsme si tu všichni velmi blízcí. Ti důchodci mě tu vnímají pomalu jak vnoučka. Cítím se tu moc dobře, no.

Byly stejně tak malebné i začátky na vesničce?

Na začátku to bylo zajímavý, protože se na nás všichni dívali a vůbec nevěděli, o co jde. Jenže všichni byli moc hodní. Já osobně si myslím, že my uprchlíci, co jsme přišli před migrační vlnou v roce 2013, jsme na tom byli lépe. Jsme lépe přijatí než ti, kteří přišli poté. Kvůli některým nejmenovaným politikům od té doby lidé nosí v hlavě, že uprchlíci jsou špatní, mají v sobě možná strach. Před migrační krizí to bylo fakt jiné. A já to vnímám.

Povedlo se Ti získat české státní občanství?

My děti občanství máme, ale rodiče ne, protože oni tady nestudovali a museli by skládat zkoušky z českých reálií. Šéf mého táty zkoušel. Tam jsou otázky typu, kdo byl Karel IV. Spoustu historie. Rodiče nemají šanci.

Překáží jim při běžných činnostech, že nejsou občany?

Jo, když chtějí cestovat mimo Schengen, musí si žádat o vízum. A málo která země vydá vízum migrantovi, jestli mi rozumíš... Každý se bojí, že se tam usadí. Navíc na letištích se musíme rozdělit, musíme do jiných front. Vidím jim vždy na očích, že mají asi strach. Jakmile vidí ty kontroly, mají podle mě flashbacky. Do teď. Ale jinak to ničemu až tak nevadí. Mají v Česku povolení k pobytu a k cestování modrý pas pro uprchlíky.

Dobře. A co vaše rodina a české svátky? Dodržujete doma barmské, české tradice? Nebo slavíte všechno dohromady?

Pocházíme z barmského státu Čjin, který obývají z největší části křesťané, takže naštěstí máme stejné svátky jako Vánoce, Velikonoce. To slavíme tak nějak dohromady. My Barmánci, Čjinové, kteří bydlíme tady,

máme vlastní křesťanský sbor, stýkáme se o Velikonocích a o Vánocích, a trávíme to spolu. Co se týče třeba jídla, různě kombinujeme. Dáme si klidně kapra s něčím barským. Co se týče dalších svátků, důležitý je Chin National Day, tedy den našeho národa Čjin. Ten připadá na 20. února. Každý rok se o víkendu sejdeme u nějaké z čjinských rodin, co tu po republice žijí. Předvádíme národní tance, dokonce tlumočíme do češtiny. Často já. Jsme dobrý kolektiv, na náš národní den se přijedou podívat klidně i Karenové, Kačínové, tedy příslušníci jiných barských etnik, my zas jezdíme podpořit je.

Úžasné, jak podporující komunitu tvoříte. Napadá mě, dokázali si tu vaši najít kamarády i mimo ni? Mají české přátele?

Táta, ten má v práci dost kamarádů. Oni mu dokonce dali český jméno – Mírek, takže ho znají pod Mirkem. Když se řekne Mírek, celý Vyškov ví. Mamka má taky kamarádky, ale třeba jenom sousedky. Ona je trochu stydlivá, moc nemluví, táta si pokecá víc. Mírek.

To je skvělé. Ty i rodiče máte s Čechy pozitivní zkušenost, přesto, je něco, co Ti na nich vadí?

Když o tom tak přemýšlím, Češi jsou experti na všechno. Představ si jakékoliv téma, oni všechno vědí a všechno znají. Nenechají si moc poradit. Nevím, jestli i v Čechách, ale u nás na Moravě ve vesnicích jde vidět, že někteří vyrůstali za minulého režimu. Víš, jak to myslím? Nechtějí moc řešit modernější, progresivní věci.

A něco, co se Ti na Češích naopak líbí?

Otevřenost. Když se jim něco nelíbí, řeknou to „na plnou hubu.“ A co se jim líbí, to pochválí. To mám moc rád. Češi jsou fajn.

**Co by se Češi měli naučit naopak od Barmánců?
Nebo, řekněme, specificky od Tvých rodičů?**

Vděčnost mých rodičů. Když jim kdokoliv poskytne nějakou pomoc, laskavost, jsou strašně rádi a jsou strašně vděční. V začátcích si něžtožovali, že dostanou málo peněz, ani že jsou na ně tehdejší šéfové hrubí... Dokážou se zaměřit na pozitiva a neřešit negativa. To bych chtěl umět. **Vází si všeho, protože oni neměli nic.**

Česko
slovensko

Jan

„Občanství mi vzali nezákonně“ S lodním batohem na zádech na cestě do New Yorku. O úterý 12. října 1982, návratu z emigrace i neutuchajícím stesku

Poslední rozhovor porušuje doted' dodržované nepsané pravidlo. Dal by se popsat jako reverzní. Rodilý Pražan Jan je otcem jedné z mých nejlepších kamarádek. Zním ho od útlého dětství. Člověku je příjemné s ním trávit čas a povídat si. Jan přece o jednom tématu hovoří vlastně docela nerad – o emigraci z Československa do Spojených států za hluboké komunistické totality. Má strach, že mu nemůže někdo, kdo tuhle dobu na vlastní kůži nezažil, rozumět. V pracovně ve vesnickém rodinném domku popisuje detaily útěku a vysvětluje i proč už není českým občanem.

K něčemu tak zásadnímu, jako je emigrace z totality, se člověk asi rozhoupává docela dlouho. Co bylo pro Tebe tím impulsem, kdy sis řekl, teď už fakt to nedám, teď už jedu prostě pryč?

Nebyl žádný jeden konkrétní impuls, který by přišel v jeden den, v jednu hodinu, v jeden moment. Bylo to narůstající, pozvolný. A prostě to vyvrcholilo erupcí pocitu, že tady už to takhle dál nejde, že tady se nedá žít, tady nebude žádná budoucnost. V hluboké, hluboké normalizaci – mluvíme o 70. letech - bylo všechno tak jasně státem nalajnovaný a život byl tak sevřenej. Ta neschopnost podnikat ve svém vlastním oboru, vzdělávat se dál, zařídit si volný čas a život dle svého... To prostě vůbec neexistovalo samozřejmě. Ale to se k dnešnímu dni velice těžko vysvětluje. Stačí se podívat, jaká je situace dneska v Rusku, v Bělorusku... A k tomu si přičtete, že neexistuje internet a že jsou naprosto hermeticky uzavřené hranice. A to bylo ono v bledě modrým. Co se týče zejména represí, tak to bylo stejné.

Podle čeho jsi vybíral destinaci?

Já jsem měl ve svém podvědomí namířeno samozřejmě do Ameriky, respektive do New Yorku. To bylo pro mě úplně jasný! Protože jsem vlastně dospíval v sedmdesátých letech. Celý ten vliv konce šedesátých let, celé to svobodné myšlení, ať ve Státech, ale kupodivu i ve Francii, na mě mělo obrovský vliv. Samozřejmě jsme si v těch sedmdesátých letech někde potajmu vždycky sehnali nějaký desky, nějaký LPčka, tahle muzika na mě taky udělala vliv. A prostě jsem věděl, že když už odsud odejdu, že nechci být někde za rohem, někde blízko. Že ten střih, ten řez, musí být radikální, přímo chirurgický. Že se chci úplně odstříhnout. A plus mě bavila angličtina, chtěl jsem vždycky prostě do New Yorku.

Kolik Ti bylo let, když jsi Československo opustil?

Já jsem někdy od svých nějakých šestnácti, sedmnácti let o tomhle velmi seriózně uvažoval. A pak se to dalo zrealizovat, až... Kolik mně bylo? Mně bylo asi dvacet šest, dvacet sedm, když jsem odešel. A to z důvodu, protože jsem pět let jezdil – kupodivu po světě – s divadlem. A to bych si býval nikdy nedovolil odejít s divadlem na cestách venku, protože bych všechny ostatní kamarády dostal do velkého průšvihů. A oni už by si nikdy neškrtili, už by nikdy nikam nevyjeli. Takže jsem si pět let žádal o to, co se jmenovalo výjezdni doložka.

Po pěti letech jsi ji konečně dostal?

Ano, až po pěti letech mi ji dali. Dostal jsem ji na týden, takzvaně krátkou. A odjel jsem. Odjel jsem v deset hodin ráno 12. října 1982. Bylo to úterý.

Ty si pamatuješ, i který den v týdnu to byl! Jak ses na tu cestu samotnou připravoval?

Já jsem odjížděl v říjnu a o tu doložku se žádalo vždycky... No, to byl takový legrační! Nevím, jestli se to dneska v širokém povědomí ještě nese, ale pokud někdo chtěl cestovat během následujícího roku, tak si o tu doložku musel zažádat v lednu, i když třeba chtěl jet až na Vánoce. A vyznění přišlo během měsíce, to znamená, že já jsem někdy v únoru, březnu, věděl, že jsem to povolení dostal. A věděl jsem ale taky, že budu ještě během léta točit jeden film. Takže jsem si řekl, že si koupím jízdenku na vlak, až když ten film dotočím.

A očividně tedy dotočil.

11. října večer v pondělí jsem dohrál, dotočil a 12. jsem sedl na vlak. A odjel jsem do Paříže.

Kdo všechno o tvém plánu vůbec mohl vědět?

Věděla to máma a věděla to moje tehdejší přítelkyně. A pak to věděl ještě jeden kamarád, který si ode mě kupoval nějakou hifi soupravu, kterou jsem prodal... Pár věcí, co jsem měl, jsem prodal, abych měl prostě aspoň třeba na tu jízdenku, která byla docela drahá.

Chci zrovna říct, že cesta celkově musela vyjít opravdu draho.

Jo, to vyšla. A pak bylo ještě podmínkou, že když člověk vyjížděl ven, mohl u sebe mít jenom určitý množství dolarů. Myslím, že já jsem tehdy směl mít jestli dvacet? Dvě stě dolarů? Teď už opravdu nevím. A nesměly se kupovat na černém trhu! Já jsem si nicméně koupil asi deset dolarů někde, abych měl do kapsy, až přijedu někam do Paříže, abych měl prostě aspoň na kafe, no!

Bylo něco, čeho ses obával, z čeho jsi měl opravdický strach?

Tak já jsem se vlastně nebál, já jsem se těšil na to nové dobrodružství, já jsem se velice těšil na ty nové, nové impulzy, velice jsem se těšil na nové situace, které přijdou, na nové životní momenty, o kterých jsem věděl, že jsem je do té doby vůbec neznal. Ne, nebál jsem se. Jenom jsem měl strach, aby mě nezastavili na hranicích, to jsem se bál, to jo, aby mě někdo takzvaně do poslední chvíli „nepráskl“... Aby si mě nevychnutali a nevrátili mě z hranic zpátky domů. Protože já už jsem doma nic neměl. Všeho jsem se zbavil.

Co sis tedy sbalil s sebou?

Jel jsem tenkrát s malým batohem, takový lodní batoh, ten zelený, co se dává na záda. A měl jsem pár věcí, protože jsem jel oficiálně jenom od úterka do neděle! To se nedá vzít nic velkého, velký věci s sebou, že. Ani hodně peněz, nic prostě, no.

To rozhodně, byl bys nápadný. S „lodňákem“ jsi tedy odcestoval po železnici nejdříve do Paříže?

Ano, dojel jsem do Paříže na nádraží, taky to bylo v deset dopoledne. A hned první cesta vedla na americké vyslanectví, kde jsem požádal o vstup do Spojených států. Ale! Ti mě poslali zase zpátky, no... Musel jsem do Paříže na jednu imigrantskou agenturu, kam jsem se musel nejdřív zapsat a poté na sedm měsíců do takového francouzského „pololágru.“ To bylo na univerzitě v Amiens, asi sto kilometrů na sever od Paříže. V jednom křídle těch studentských ubytoven jsme byli my, imigranti z Asie a z východní Evropy.

Uf, sedm měsíců je dlouhá doba. Proč jsi tam musel přebývat tak dlouho?

Sedm měsíců čekal na pohovor na americkém vyslanectví pro imigranty! Ptali se, kam mám namířeno, a podobně. Tam jsem si koupil u nich koupil letenku. Výrazně zlevněnou! Za dva měsíce na to už jsem odjel už do New Yorku... Letěl jsem do New Yorku!

To to trvalo... Kdy jsi konečně dorazil do vytoužené Ameriky?

Do New Yorku jsem dorazil v červenci 1983, nějak dva, nebo tři dny před státním svátkem Dne nezávislosti. Když jsem tam přijel, v kapse dvanáct dolarů a strašlivá žízeň, protože jsem měl... No, prostě hangover, neboli „vopici.“

My jsme tam s kamarádem v Paříži slavili do rána, že odjíždím.

Mohl jsi vůbec nějak dát domu vědět alespoň, že jsi v pořádku dorazil?

Mohl jsem telefonovat. Volal jsem občas mámě, jednou za měsíc, za dva, že jsem v pořádku, že jsem zdravěj... Ale samozřejmě mi bylo jasné, že telefon je napíchnutej a že ho všichni odposlouchávají. Takže jsem se vyhýbal jakýmkoli tématům, který by mohly mojí rodině tady ublížit. Nebo přitížit.

Který moment zpětně hodnotíš jako vůbec nejtěžší část celé samotné cesty do Ameriky? Teď nemyslím celé emigrace a života za oceánem, ale vyložene té cesty.

Vlastně asi nejtěžší moment nastal při tom rozhovoru na americké ambasádě. Protože tam sedí úředník v bílý košili s těma výložkama. Má nějakou funkci. Je to člověk, který se jmenuje immigration officer. Třídí lidi, jestli jsou vhodný, popřípadě nevhodný, pro vstup do Spojených států, tak, aby se posléze mohli stát občany Spojených států amerických. To znamená, že samozřejmě tam nepouštějí terminálně nemocné lidi, lidi s výstředními politickými názory, lidi s teroristickou minulostí... Takže ten rozhovor pro mě byl sice formální, ale měl jsem z něj přeci jen obavy, takže jsem musel mít ještě zadní vrátka. A to byly variace ala Austrálie a Kanada, kdyby náhodou... Takže já jsem do USA vstupoval už se zelenou kartou a jako člověk, který se „zapasuje.“ Tím, že jsem přijel do New Yorku, to je takový „melting pot.“ To nebyl problém. A musím říct, že jediná chvíle, kdy jsem se setkal s projevem nenávisti vůči mé osobě... To bylo po nějakém čase na

Floridě, já jsem si tam pronajímal byt od jakési Finky. A ta mi ten můj původ teda dala „sežrat fest.“

Jaké byly úplné začátky v New Yorku? Muselo to být opravdu těžké budovat všechno na novo.

K mému velkému překvapení si mě našel jeden kolega, taky bývalý český herec, který ale v tu dobu pracoval v presbyteriánském kostele v sekci starání se o emigranty. Tak mě kupodivu, ačkoliv nebyly počítače, tenkrát našel, vyhledal. A pomohl mi na začátku, bydlel jsem u něj v kuchyni na matraci. To bylo docela dobrý, no. A z těch dvanáct dolarů jsem si za deset dolarů koupil kolo a šest měsíců jsem dělal messenger na Manhattanu. Abych se prostě nějak dal dohromady, nikoho jiného jsem neznal samozřejmě.

Máš v rukávu nějaký příběh, nějakou vtipnou historku, která Tě napadne v souvislosti s Tvými začátky v New Yorku?

Mám taxikářské historky! Já jsem si potřeboval si zlepšit vzdělání. Měl jsem sice vysokou školu, ale takovou tu, která je k ničemu. Z mého pohledu jsou dvě vysoké školy úplně k ničemu v anglosaských zemích. Jednak je to DAMU, kterou mám já, a pak bych řekl, že ještě právnická fakulta. To jsou školy, které jsou nepoužitelné ve Státech. Takže já jsem si potřeboval rozšířit obzor a abych se uživil – protože jsem tam byl samozřejmě bez zázemí, bez rodiny, bez čehokoliv – tak jsem různě pracoval. Práce jsem dělal dvě, a ještě jsem chodil do školy. A jedna z nich byla noční taxikářství. A to bylo strašně zajímavé! Každý den, já nevím, řádově dvacet, třicet, čtyřicet, padesát lidí, jsem odvezl. Dělal jsem od pěti od večera do pěti do rána. Co se týče krádeže, to se stalo jednou, dvakrát, to bylo ale miniaturní. Ale můj největší zážitek je, když skončila

opera v Metropolitní opeře. Já jsem tam najel a zamával na mě takový pán v buřince, asi v šedesátník, bych ho tipoval.

A říkal: „Tak pojedeme tam a tam.“

A já jsem odpověděl: „Yes.“

Jedeme, jedeme, on tak kouká... A tak po třech minutách na mě promluvil.

Povídá: „Vy jste z Prahy, že jo?“

A já jsem úplně zkoprněl. Říkám: „Ano. Teda. Yes! Yes, I am. Jak jste to poznal? How did you find out?“

A on mi na to odpověděl: „Já jsem v šedesátých letech dělal u CIA rozpoznávače akcentu.“

Tak trvalo to asi tři minuty. Analyzoval to tam, ale pak jen... „Vy jste z Prahy, že?“

To je neuvěřitelné!

Že! Pak druhá, tentokrát nepříjemná, byla, když samozřejmě si mě nějakým způsobem StB našla, vyhledala a poslali mi dopis na moji adresu, kde jsem si myslel, že žiju ve svobodném světě, jsem svobodný občan, svobodně si můžu dělat, co chci... A jednoho dne jsem otevřel schránku a tam byla obálka z Ministerstva vnitra Československa a s razítkem StB, že mě v nepřítomnosti za ilegální opuštění hranic odsoudili na „tolik a tolik a tolik a tolik.“

Předpokládám, že po přečtení toho dopisu se Tvoje nenávisť k režimu musela ještě prohloubit. Jasně z toho totiž vyplývá, že pokud bys do Československa vrátil, šel bys „sedět?“

Kdybych se vrátil, tak by mě hodili samozřejmě na Ruzyni, nebo někam do Chebu, kamkoliv. Čapli by mě a šel bych sedět na nějakou dobu, no. Ale tohle je právě to, co se

dneska těžko vysvětluje, víš? Ale já to naprosto chápu a de facto o tom vlastně nemám potřebu mluvit a nerad o tom mluvím. Ta situace byla tak rozdílná, že se dneska ani nedá popsat. Já jsem odcházel v době, kdy žil ještě Brežněv, kdy ty palečnice na naše životy byly naprosto utažené. To se prostě nedá, i když to vidíš ve filmech, čteš to v knížkách. Denní atmosféra šedi, průměrnosti, nijakosti. To byla ta největší hrůza. To byl ten největší důvod proč. Důvod proč odejít. Dny byly jak přes kopírák. Ano, já jsem pracoval v umění, takže tam bylo nějaké vzrušení. Ale pro jiný život než od devíti do pěti to nebylo, nebo respektive od šesti do dvou do práce, pak jít do hospody, vylejt se jak váza, v deset jít domů, až hospoda zavře a znovu a znovu každý den. Ale ten řád podivnej, ta průměrnost, ta nemožnost číst, cestovat, žít, povídat si s lidmi otevřeně, protože ten strach byl podvědoměj... To byly ty důležitý důvody, proč odejít pryč.

Přeci jen, nenapadá Tě alespoň jedna věc, díky které by si člověk, který se narodil jako já v roce 2002, ten režim mohl aspoň zkusit představit a zkusit se do něj alespoň trošičku vcítit?

Docela prima je, jak najdu občas takhle na internetu fotky. Jsou povětšinou černobílý, to už navodí samo o sobě atmosféru, že. Černobílá fotka, to je velký rozdíl od barevné. Ale i když se objeví fotografie v barvě, člověk vidí to, jak lidé chodili neupravený, strhaný. Smutky ve tvářích, bez naděje, bez spiritu. Je poznat, že ty lidi nepracují uvnitř. Všichni jsme to tak nějak přežívali, bylo to přežívání. A mně bylo jasné, že takhle zbytek života následujících čtyřicet, padesát let, prožít nechci. Já jsem odcházel s tím, že to tady hasne a už se sem nikdy nepodívám.

Ačkoli ses takhle zapřísáhnul, že se sem ani nepodíváš, nakonec ses do Česka zpátky rovnou přestěhoval. Co se změnilo?

Začal jsem sem jezdit v devadesátých letech, protože v rámci profese okolo výroby filmů to v těch devadesátých letech bylo v Československu atraktivní. S pár filmovými projekty jsem sem přijel, pár filmů jsem tu udělal. Následujících asi deset let jsem ještě pendloval. A v roce 2002 jsem se přestěhoval na trvalo, protože tu byla práce.

Chybí Ti Amerika? Chybí Ti ten život v ní?

Musím říct, i přes všechny ty problémy třeba s Trumpem, že mi Státy hodně chyběj. Jako hodně, hodně, hodně mi chyběj. Amerika mi chybí, protože tam, když se člověk nepotřebuje zapojit, nemusí. A hlavně, o tom se tady moc neví a nemluví, ale funguje tam komunitní život, to je prostě báječný. To je báječný, co se děje třeba na úrovni Afroameričanů nebo společenství z různých neighborhoodů, tedy různých sousedství. Spolky se zvířatama, s pěstováním zeleně, s pěstováním ovoce, prostě cokoliv.

Ted' to skoro znělo, až bys v některých ohledech skoro litoval, že se vrátil domů.

Ne, to nemůžu říct, že bych litoval, že bych z toho měl depku. Ted' už se mi moc nechce cestovat. Jenom mi to občas chybí. Že si zaletíš na hory, k moři, za kamarády, do Grand Canyonu a pořád jsi ve stejné zemi. Ano, ta velikost, ty širo-širé lány, ty čtyři časový pásma, to mi chybí.

Ty ses vrátil domů jako občan USA, nikoli ale České republiky. Jak se to přihodilo?

Jo, jo, to mi právě přišlo v onom dopise, vyrozumění, že jsem byl automaticky zbaven občanství. Já jsem americký občan a mám tady něco jako povolení k pobytu, což je vlastně zelená karta, že. Mám tady Green Card!

Čech, který má Green Card na území Čech. Plánuješ ohledně občanství cokoliv změnit?

Vím, že mi ho „oni sami“ nedají, taky nemají důvod, proč by mi ho jen tak dávali, ale já o něj žádat nebudu. Mě o něj připravil stát. Já o české občanství z principu žádat nebudu, nevím, proč bych měl, když mě někdo o něco připravil nezákonně. Ještě bych se o to musel v uvozovkách doprošovat, musel bych za to platit, musel bych někam chodit, něco vyplňovat. Ne. Jsou to politický důvody. Prostě nebudu.

To znamená, v Česku volit nemůžeš, ale v USA ano. Využíváš toho práva?

Jo, já volím, samozřejmě, že ano. Tohle je právo, kterého si nesmírně vážím a volím amerického prezidenta, volím případně i guvernéry. Volím vždycky cokoliv můžu. Pro mě je nejdůležitější prezident.

Jak se koukáš na celou tuhle dlouhou etapu Tvého života dnes zpětně? Je něco, co bys změnil? Na co rád vzpomínáš?

Já vím, že New York je specifický a žádné jiné město takové není. Je úžasný. Když ho člověk zažije, stráví v něm dostatek času, když ho dostane pod kůži a cítí se jako jeho součást... Pro mě to celé znamenalo, že ano, je to možné, aby rozdílný kultury, rozdílný názory, pohledy na svět, mohly žít a existovat vedle sebe. Jasně, že se lidi

vždycky nějakým způsobem přou, někdy dojde k vyhroceným momentům, ale v New Yorku jsou zastoupeny všechny rasy a všechny národy a jsou schopný vedle sebe žít. Ta tmelící věc jsou peníze, práce, úspěch, ale je vidět, že je to možný. A to je prostě nádherný. To je nádherný pocit tohle zažít a je nádherný pocit si tímhle projít. Za tu emigraci jsem nesmírně rád a samozřejmě, kromě rodiny a potomků, je to moje největší štěstí v životě. Já musím říct, že já bych neměnil. **Udělal bych to celé znovu. Ale udělal bych to dřív.**

Praktická bakalářská práce
Rozhovory o migraci po roce 1968
Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd
Praha, 2024
© Tereza Povolná